

130
TÄNAPÄEV

NR4 APRILL 1936

Sobiva materjali kevadrüetuseks leiate

A-S. „TEKLA“ riideäridest:

TALLINN, Valli 10

TALLINN, Suur Karja 15

HAAPSALU, Ehte 2

KURESAARE, Kauba 2

MUSTVEE, Tartu 15

NARVA, Peetri pl. 2

PETSERI, Kaubarida 6-7

PÄRNU, Vee ja Pika t. nurgal

RAKVERE, Turuplats

VALGA, Kesk 14

VILJANDI, Tartu 6-a

VÖRU, Jüri 5-a

*Jälgige meie vaateakende kevadreklaami ja
külastage meie ärisid — ostukohustuseta.*

TÄNA PÄEV

NR. 4 APRILL 1936 II AASTAKÄIK

- E. R.: Üks aasta
E. Laaman: Järeleksam
A. Miljan: Optimist
T. Grünthal: Tõde ja õigus eesti tsiviilseadustiku eelnõus
Silvanus: Millal lõpeb mets
A. Lüüs: Krentzwaldi jälgedel
J. V.: „Pallase“ XVII näitus
Jänkimees: Silk kilutoosis
Alle Gretto: Kultuurkambri idee
Andermann: Kas kana või muna
R. Tiitus: Pillk kohvikusse
Jänkimees: Kalurid talvisel mutipüügil
Rs.: Kiri Võrust
O. Luts: Sügis
J. V. ja R.: Raamatu-aasta kangelasi
Ermu: Kiri vastutavale toimetajale
A.: Kino ja propaganda
M. Kurs-Olesk: Eesti Õdede Ühingu Õdede kool
V. Poska-Grünthal: Naiste parlament
Kirjandus, kino jne.
Joonistusi ja karikatuure A. Peernalt,
R. Tiituselt, Stroblilt, Jänkimehelt

»Tänapäeva« toimetuses:

Toim. E. Roone
ja J. Vahtra

Foto Hinto

ÜKS AASTA

„Tänapäeva“ elukäigus on üks aastaring lõpenud. Üks aasta meie ühiskondlis-kultuurse elu kajastajana on „Tänapäev“ püüdnud kaasa elada praegust rahutut ja kirevat elu. Need ülesanded, mis „Tänapäeval“ on juba ta nime järele, määravad küllalt raske katse tema elule: olla aja kaasnähteid ja probleeme arutav piltidega illustreeritud ajakiri — tänapäev sõnas ja pildis.

Mitte „juubeliks“ ei ole mõeldud käesolevad read, vaid selle tee märkimiseks, mis käia tuleb ja töö juures tuntud kogemuste selgitajaks.

Kultuursed ja ühiskondlikud voolud on ikka kantud ajakirjanduse poolt, vähemalt on ajakirjandus olnud nende voolude organiseerivaks ja propageerivaks organiks. Meilgi on see nii olnud eesti ajakirjanduse algusest kuni tänaseni. Kellele toimetate „Tänapäeva“ — on mõnda puhku küsitud; kellele elate ja kuhu püüate oma ideeliste suundadega, peaksid nad mõtlema — siis saaks selguse.

Fiasko kultuuris on sagedasti fiasko ajakirjanduses ja viimases sagedasti enne kui järgneb allakäik teises. Kas ei ole meiegi ajakirjandus vahel sellel teel olnud? — Ajakirjandus peab olema vaba mõtte avalduspaik kõigi olude kiuste, kui ta tahab oma ülesannet täita. Ta peab alati jälgima ja valvama ning teadma seda, mis on rahvale kasulik. Siin ongi ajakirjanduse suur propagandiline väärtus: juhtida tähelepanu nendele elulistele küsimustele, mis on esmajärgulised, kuigi nad vahest on varjatud. Ükski suur ettevõtte, kas ühiskondlikul, kultuurisel või tehnilisel alal ei ole mõeldav tänapäeval levima ja läbi lööma ilma ajakirjanduse toetuseta. See ongi avaliku arvamise ülesanne: mitte suigutada, vaid virgutada ja tõsta esirinda oma maale ja rahvale kõige kasulikum.

Küirelt ja õieti peab reageerima kõikidele sündmustele avalik mõte. See on ajakirjanduse olemasolu küsimus.

Veel enam kui ajaleht peab ajakiri olema kantud kindlast sisulisest suunast. On vaja koondunud, valmisolevat löögijõudu, julgust ja selgroogu, et võtta oma seisukohta mitmete pealetikkuvate pretensioonide hulgas. Peab olema kindel seisukoht, millest lähtudes nähakse elu ja ühiskonda. siis tekib voolude vahel pinget ja võitlust: ideede kokkupõrge annab uusi ideid ja rakendab oma sihi teenistusse.

Sagedasti peab mõtlema sellele kaastööle, mis tuleb kokku toimetusse. Kui palju on selle hulgas luuletusi, unistusi, targutusi, arutlusi — pikki ja igavaid — ja kui vähe häid lühidalt ja vaimukalt kirjutatud ning karmilt ja läbimõeldult nähtud praktilisi eluküsimusi. — Omapära, mehisust, oma vaatevinklit, mis ka kõige igavama maastiku teeb huvitavaks ja asja elavaks — seda on vähe. Kee-rutatakse, käiakse ringi, nokitakse siit ja sealt, aga asi ise jääb ütlemata.

Eesti demokraatlikult mõtleval intelligentsil on vaja oma ajakirja. On väga palju küsimusi, mis sõelumist ootavad. Praegune aeg ja maailm on sisurikas. Mida ta toob, kas head või halba, seda näitab tulevik — kuid kõike seda peab vastu võtma valmis olles ja ennast usaldades.

„Tänapäeva“ siht ei ole kunagi olnud saada kergeks, äritsevaks laiade masside ajakirjaks, neid võita kerge jutu, naiste moodide ning maapealse paradiisi kuulutamisega. „Tänapäeva“ ülesanne on selle vastu mitmesuguste üleskerkivate küsimuste asjalik selgitus ja läbikaalumine, mis on olulised meie ühiskonna arengus ja vabaduses. Meie usu-me ka, et eesti arenenud lugejat ei saa võita mitte

JÄRELEKSAM

Seda põhiseadusliku kriisi hädaohtlikkust, millele praegune rahvahääletus viimaks piiri pani, ei taheta mõnelt poolt veel tagant järelegi tunnistada. Lohutatakse end, et nende hulkade enamik, kes 1933./34. vahetusel hääletas vapside põhiseadusele või ka vapsidele enestele, püsis ka tol korral veendunud demokraatidena.

Siin tuleb muidugi küsida, mida mõeldakse „veendunud demokraadi“ all. Parlamentliku demokraatia alused pole meil vahel ka mõnele poliitilisele juhtkirjanikulegi mitte üleliiga selged. Hitlerile ja Mussolinile hääletajad peavad end kah demokraatideks, — ega muidu nad ametlikultki kasuta oma riigikorrale nimetust „autoritaarne demokraatia“. Pealegi pole neil juhustel kaugeltki nii tähtis, mida hääletaja mõtleb. Hulga tähtsam on, mis suunalised jõud ta pukki aitab. Kriisi ajajärkudel, kus valija on desorienteeritud, võib osav juhtimine oma valijaid viia kaugemale sinna, kuhu need üldse pole mõelnudki. Ei ole mingit kahtlust, et vapsid oma „juhi põhimõttega“ oleksid meid viinud kuni Hitleri ja Mussolini juurde välja. Nende „dünaamilise rahvalikumise“ loogika oleks paratamatult sinna ulatunud, kui teda mitte teised jõud poleks takistanud.

Aga ka vapside liikumise palja füüsilise mahasurumisega ei olnud meie põhiseaduse kriis kaugeltki lahendatud. Et ühel ajajärgul iga kolmas sõna, mis räägitakse, on „demokraatia“, see pole veel tõendus selle ajajärgu demokraatlikkusest. Palju enam tõendab see, nagu 1917. Venemaal nägime, et seal demokraatial mingi viga peab olema, mispärast teda kogu aeg nagu haiget hammast ikka meele tuletatakse.

Kui meie enne 12. märtsi 1934. võisime kergesti minna Hitleri teed, siis sama hästi oleksime pärast 12. märtsi võinud minna ka Ulmanise või Smetona teed. Kriisi hetkel on rahva saatus kui pehme savi. Kuni ta veel pehme, võib talle väga mitmesugust kaju anda. Nõnda olenes meie riigi tulevik neil paaril aastal ennenägemata kõrgel määral ära riigivanemast K. Pätsust, kes end oli kuulutanud meie rahvavalitsusliku korra ajutiseks

hooldajaks. Et Eesti ei läinud Hitleri või Ulmanise teed, seda tuleb peamiselt tema teeneks lugeda. Meie demokraatia läbikukkumisest 1933/34. eksamil ei lasknud ta teha tavalisi järeldusi, vaid lükkas otsustamise edasi kuni järeleksamini, mis nüüdsel rahvahääletusel hülgavalt sooritati.

*

Siiski — vara oleks veel rõõmustada, et nüüd kõik hädaoht on selja taga. Uus põhiseadus tuleb mitte ainult põhimõtteliselt otsustada, vaid ka välja töötada ja tegelikult maksma panna. Ja meie oleme juba kord näinud, et üks põhiseadus võib teoreetiliselt üsna ilus paista, tegelikus kehtimises aga viia suurele rahulolematusele.

Rahvahääletuse otsuses on tulevane põhiseadus määratud ainult kõige üldisemais joontes: demokraatlik vabariik, rahva suveräniteet, valitav riigipea, kes tema poolt ametisse kutsutava valitsuse ja kahekojalise rahvaesinduse tasakaalustatud koostööl juhib riiki. Nende üldjoonte kohaselt tulevad kõik üksikasjad valmistada rahvuskogul.

Kas on rahvahääletuse otsuses ette nähtud parlamentaarne või presidiaalne valitsusviis? Riigivanem seletas 9. I. 36 ajakirjanikele, et see küsimus on lahtiseks jäetud. Otsuses olla ainult negatiivselt tahtud ära kaotada esimese põhiseaduse kord, kus valitsuse kutsus ametisse riigikogu.

Otsuse teksti analüüsid leiab E. Madissoo („12. märtsi radadel“, lk. 44), et uus president peaks rohkem meele tuletama Ameerika aktiivset ja tegelikult valitsevat kui Euroopa passiivset ja tasakaalustavat riigipead, kuigi rahvaesinduse ja valitsuse koostöö nõue ei osuta mitte presidiaal-, vaid parlamentaarsetele süsteemile.

Meie riigijuhtide varasemad väljendused näivad kalduvat ennem parlamentaarsetele kui presidiaalsele süsteemile. 5. okt. 1934. väljendas ülemjuhataja J. Laidoner seda ametlikult: uus president ärgu olgu võitlevaks pooleks, vaid olgu vahekohtunik.

Tõlgitsemisvalik oleneb peamiselt sellest, mis tähendus anda lauses „riiki juhib riigipea“ sõnale

üksi naiste pesu lõigete, magusate piltide ja muu kribu-krabuga. On olemas palju tõsisemaid ülesandeid ajakirjale, mis meie kultuuris hädavajalikud üles harida ja usume, et lugejaid ka tõsise ajakirja jaoks jätkub. Meie teame, et see tee on kitsam ja raskem, kuid „Tänapäeval“ on ometi julgust seda valitud rada edasi minna.

Muidugi ei saa nende ülesannete teenimine ja

täitmine leida õiget rada ilma katseajata. See katseaeg on „Tänapäeval“ möödunud aastaga seljaga: ta on suutnud enda ümber koondada väga suure ja kaaluva osa meie erksalt mõtlemaid vaimu- inimesi. Ja loodame, et see koondamine sama tõusuteed edasi läheb, nagu ta liikunud on seni.

E. R.

„juhhib“. Kui mõelda ainult juriidilist juhtimist, siis sobib see parlamentarismiga. Peab aga juhtimine olema ka tegelik, siis tuleks üle minna presidiaalsüsteemile.

Parlamentarism oma suurema painduvuse paremustega ja halbtustega on meil juba tuntud ja riigitegelastel on tema jaoks vilumus. Presidiaalsüsteem on aga meile nagu ka kogu Euroopale võõras, kuid võib meie rahva mõtlemisviisile rohkem vastata oma aktiivse presidendiga. Valiku tegemine nõuab siin sügavat kaalutlemist.

On kardetud, kas ei saa teine koda oma kutseesindustega liiga majanduslik ja liiga vähe poliitiline. Et poliitilist elementi temas kõvendada, võib ehk otstarbekohaseks osutada Rumeenia eeskujul temas kohta anda ka teatava staashiga endistele riigivanematele, peaministritele ja riigitegelastele. „Genro“ idee on meil mõnigi kord üles kerkinud. Oma väljapaistvamate riigitegelastega peaksime küll kokkuhoidlikumalt ümber käima, kui seni oleme teinud, kus neil riigitööst lahkudes õieti palju muud ei jäänud kui poliitilise direktori küsitav amet kuskil majanduslikus ettevõttes.

Ka esimese koja valimisviisi üle on juba vaieldud alustatud sakslaste esitise riigivanemale, et seal nende jaoks loodaks üks eksterritoriaalne ringkond. Kui seda teha, siis tuleks veel mitu säärast valimisringkonda luua venelastele. Ja siis võiksid tulla veel teistlaadilised huviüksused, kes hakkaksid eriringkonde nõudma ka enestele. Individualistliku riigi põhimõtte, mis enamusvalimiste aluseks, puruneks seega veel enne, kui ta maksvusele pääseks: meie saaksime selle asemel kaks koda, mis mõlemad rajatud orgaanilisele ja kollektivistlikule riigimõttele. Teiste sõnadega — kahe koja mõtte, mis ju seisab nende polariteedis, kaoks sootuks ära, ühtlasi kaotaks aga ka riigikord oma liberaal-individualistliku aluse.

*

Kuigi meil mõnelt poolt seda ei taheta näha, oli ometi meie põhiseaduse kriisi haigem koht — meie erakondades, see tähendab, meie rahva riikliku tahte kujundamissüsteemis. Sellele osutavad rahva enda kaebused, sedasama tõendab ka meie parlamentarismi halvatuse analüüs. Meie riigiuuenduse kordaminek oleneb väga tähtsal, kui mitte kõige tähtsamal määral sellest, kas ta suudab tõuget anda meie erakondliku süsteemi tervendamiseks.

Kõigepealt on vajalik, et meie poliitiliselt mõtlevad ringid endale selgeks teeavad vajaduse meie riikliku tahte kujundamisviisi tervendada. See selgus on meil kaugel olnud soovitatavast. On lohutatud end seega, et kihiline organiseerimine on lihtsam ja rahvas eelistab lihtsamat. Kuid veel lihtsam on — piiramata isevalitsus, nagu petserlane seda ka otse ütleb: „kak že bez tsarja?“ — kuidas siis saab läbi ilma tsaarita? Ja veelgi lihtsam on end mõnest teisest rahvast valitseda lasta.

Meil on demokraatias seni peamiselt nähtud ainult neid õigusi, mida ta igale kodanikule annab. Kuid on aeg temas näha ka neid mitte sugugi vähe-seid kohustusi, mida ta igale kodanikule peale paneb, iseäranis aga neile haritud ringidele, kes moodustavad oma maa poliitiliselt mõtleva ja juhtiva eliidi.

Kui meie põhiseaduse kriisi haripunktil rahvas nõuti „uusi nägusid“, see tähendab juhtiva eliidi vahetamist, siis tunti seda nõudmist mõnelgi pool põhjendamatu ja ülekohtusena. Kuid rahva instinktiivsetel kaebustel on ikka ka oma tõeline tuum ja see peitus selles, et meie juhtiv eliit ei seisnud oma ülesannete kõrgusel, ei teostanud juhtimist, mis tema ülesandeks on, vaid oli ise langemas amorfseks massiks, kes igast tuulest ja voolust kaasa uhutakse. Nii sugust eliiti muidugi mass ei vaja.

Meie riigielu tervendamine on eeskätt meie poliitilise eliidi tervendamine.

Ed. Laaman

Optimist

Artur Miljan

Nii tihti piisab sulle piskust,
et tuleks õnn ja siserõõm.
Kui päiksekiir su üle viskub
siis nukrust katab naerulõõm.

Sa elad läbi uuestsünni,
mis olnud, unarusse jääb.
Ja rõõmuskled kui algus künnil,
kus vagu sirgelt märke läheb.

Ja kuigi vahest kahtled endas,
kas küllalt tugev kandetiib —
kas ta sind hoiab, kui sa lendad?
või ainult lootus edas' viib?

Ei kahtlemist, ei mingit hirmu
s'us endas asub elujõud.
Pää õieli ja tiivad sirgu,
et alata võiks uudne sõud.

Foto Uuemõis

Linnarahvas maal

Kirjanikud oma liidu peakoosolekul. Eesreas (vasakult) F. Tuglas, Ed. Metsanurk-Hubel, A. Adson, M. Under, Aug. Alle, K. E. Sööt, O. Luts, K. A. Hindrey. Teises reas: A. Antson, Joh. Semper, Aug. Mälk, Aug. Jakobson, P. Vallak-Pedajas, H. Visnapuu, V. Adams, A. Tassa. Kolmandas reas: H. Adamson, H. Raudsepp, J. Jaik, R. Sirge, M. Jürna, P. Krusten, G. Naelavea. Neljandas reas: J. Parijõgi, J. Oengo, H. Talvik, J. Ruven, E. Hür, Joh. Sütiste (Schütz)

RA lõppaktusel Tallinnas

Paremal peaministri kohuset. K. Eenvalu, keskel haridusminister N. Kann

Tartlaste armastatum näitlejanna »Vanemuise« veres — Ida Suvorova pühitses 2. aprillil oma 15. a. lavategevuse iuubelit.

Tõde ja õigus eesti uues tsiviilseadustiku eelnõus

T. Grünthal

(nr. 2. s. a. järg)

Muidugi ei saa tsiviilõiguselt nõuda, et tema see oleks, kes need riiklikud küsimused suudaks terves ulatuses lahendada. Kuid siiski uus eelnõu pakub siin mõndagi paremust, võrreldes BES-ga. Nii on kaotatud pärusvara instituut, mis tähendab, et tulevikus pärandaja on vaba testamenti tegema ka päritud kinnisvarade kohta. Tähendab talu omanik võib valida oma laste seast välja ühe, kes tema arvates on kõige kõlblikum peremeheks. Päranduse jagamisel, mis koosneb põllumajanduslikust kinnisvarast ühes inventariga, kui pärandaja ise pole määranud, kellele see peab saama, määrab kohus kinnisvara ühes inventariga sellele pärijaist, kes isiklikult põllumajapidamiseks on kohasem, kui aga sellist ei leidu või kui neid on mitu, siis sellele, kes teiste osad rutemini välja maksab (§ 626). Seejuures talu hind määratakse kindlaks tulu alusel, kui see aga võimatu, siis võetakse tema hinnaks $\frac{3}{4}$ turuhinnast (§ 821, 825). Kohus võib määrata ka tähtajad, mille jooksul talu omandaja peab teistele pärijatele nende osad välja maksma, need tähtajad ei või ületada 10 a., arvates päranduse jagamisest (§ 827). Müüb pärija, kes talu ühes inventariga endale sai alla turuhinna, selle enne 10 a. möödumist, võivad teised pärijad temalt nõuda oma pärandusosa täiendamist vastavalt kinnisvara ja selle inventari turuhinnale päranduse jagamise ajal (§ 628). Oluline paragrahv on eelmises ka see, mis määrab, et pärija osale päranduse jagamisel tuleb arvestada see, mis ta varemalt on saanud abiellumise puhul või elujärje siseseadmiseks, samuti hariduse peale või elukutsele ettevalmistamiseks tehtud kulud (§ 835). Et kaitsta nende täisealiste laste huve, kes vanemaid ühises majapidamises on toetanud tööga või sissetulekutega, võivad need vanemate päranduse jagamisel nõuda selle eest õiglast tasu (§ 839).

Kui tarvilikud ja elulised need seadusenormid meie oludes võivad olla, seda teab pikema seletuseta iga kohtunik ja advokaat. Need on esimesed tõsised katsed tervel iseseisvuse ajal kindlustada põllupidaja huvisid ratsionaalse sihikindla seadusandlusega. Julgeme loota, et see on algus uuele ajajärgule.

VI

Tunduvald paremusi annab eelnõu, võrreldes BES-ga, kaasomanduse valitsemisel. Nii määrab § 905, et kaasomanikud korraldavad kaasomanduse valitsemist ja kasutamist kokkuleppega või kaasomanikkude enamuse otsusega, kusjuures seda enamust arvutatakse murdosade põhjal. Kaasomanduse jagamist ei või nõuda ebasoodsal ajal (§ 907).

Suureks uuduseks on norm, mis võimaldab hooneid ja nende alust maad lugeda kumbagi omaette kinnisvaraks, mis sellistena kantakse kinnistusraamatusse (§ 969).

Valduse kaitse on eelnõus seotud laiemale alusele kui BES-es. Valdus on kahesugune; otsene valdaja, kelle valduses asi tegelikult on mingisugusel juriidilisel (pandi-, üürilepingu jne.) alusel; omanik, kes asja on kellelegi teisele andnud valdamiseks, jääb ise kaudseks valdajaks. BES ei lugenud rentnikku ja üürnikku valdajaks, vaid lihtsaks pidajaks. Selle tõttu seaduse täpsa tähe järgi rentnik ei kasutanud valduse kaitset; kahtupraksis oli siin siiski teisele seisukohale asunud, tunnistades rentnik õiguse valdajaks.

Uus seadustik tahab suurendada kinnistusraamatu jõudu ja avalikku usku. Lähtudes sellest põhimõttest võib omandusõigus kinnisvara kohta üle minna alles sellekohase tehingu sissekandmisega kinnistusraamatusse, erand on ainult pärimise korral. Sel põhjusel tuli tsiviilseadustikust välja heita kinnisvara suhtes nn. igamisvalduse instituut, mis tähendab BES järgi omandusõiguse tekkimist kinnisvara kohta mingisuguse õigustehingu alusel 10 a. jooksul pidevalt kestnud rahuliku ja heauskliku valduse põhjal, olgugi et vastavat sissekannet pole tehtud kinnistusraamatusse. Edaspidi sel viisil omandusõigust kinnisvara kohta omandada ei või. Olgu tähendatud, et sel viisil meie rahvas seni sagedasti armastas omandada kinnisvaru, nagu näitavad sagedased kohtuprotsessid.

VII

Krediit mängib praeguses majanduslikus elus suurt osa. Krediit vajab aga kindlustusi. Tõhusam kindlustus on pant. Pantimise juures tuleb aga peale kreditori huvide arvestada ka heausuliste kolmandate isikute huve. Saksa BGB, mis sündis majandusliku liberalismi tähe all, seadis esikohale krediidi hõlbustuse. Nii määrab selle § 930, et vallasvara võib pantida ka niiviisi, et vara jääb omaniku kätte edasi (constitutum possessorium). Sellega võimaldati küll krediiti põllumeestele, kauplejaile, töösturile ja ka „väikesele mehele“, kuid see võimaldab ka kõiksuguseid kelmusi, fiktiivseid tehinguid. Viimane asjaolu segab aga häirivalt käibe kindlust. Seepärast meie kohtupraksis sellisel viisil vallasvara pantimist ei tunnusta, välja arvatud ainult mõni erand, mis Krediitseadustikuga oli lubatud pankade ja väikelaenuasutiste suhtes. Näib, et sel alal uus tsiviilseadustik muudatusi ei too. Vähemalt võime loota, et eelnõu § 939 tõlgendamisel selles mõttes koh-

tute praksis ei muutu, seda rohkem, et selle § teine lõige sõnaselgelt ütleb, et constitutum possessorium kolmandate isikute suhtes pole maksev, kui sellega on tahetud kolmandaid isikuid kahjustada või vallaspandi eeskirjadest mööda hiilida.

Olulisem küsimus on kinnisvara pantimine, mis toimub vastava võla kandmisega kinnisvarale kinnistusraamatus. BES tunneb sellist pantimist hüpoteegi või obligatsiooni näol. BES-se hüpoteek on puhtaktessoorne, lisandav kohustus, mis eeldab mingisugust peakohustust. Tegelikult keerleb hüpoteek käibes küll väärtpaberina, kuid juriidiliselt ta seda ei ole. Selle tõttu võimaldab meie hüpoteek kõiksuguseid vastuvaidlusi, mis vähendab omakorda tema kui krediidiinstrumenti väärtust. Saksa BGB on kinnispanti tunduvalt edasi arendanud, seadustades: 1) kindlustushüpoteegi (Sicherungshypothek), mis juriidiliselt vastab meie hüpoteegile, 2) käibehüpoteegi (Verkehrshypothek), mis ülevõtmisega esimeselt omanikult heausklikule pidajale muutub abstraktseks kohustuseks ja 3) kinnisvõlg (Grundschuld), mis oma olemuselt moodustab kinnisvara koormamist vastava rahasummaga, ilma et selle juures eeldataks mingisugust isiklikku kohustust, s. t. teatud osa kinnisvara väärtusest muudetakse väärtpaberiks, millega ta omanik võib saada krediiti, kindlustada enesele kinnisvarast sissetulekuid jne. Saksa BGB ei näe ette piiri, milleni kinnisvara võib koormata kinnisvõlaga. Šveitsi 1907. a. ZGB on aga selles küsimuses palju ettevaatlikum, võttes õppust Saksa kogemusest. Selle seadustiku § 848 lubab maakinnisvara kinnisvõlaga koormata $\frac{2}{3}$ murdosas selle väärtusest, millele võib lisandada poole hoonete ehituse väärtusest; linnakinnisvara võib koormata kolm viiendiku väärtuse ulatuses. Kinnisvarade väärtus tehakse kindlaks ametliku hindamisega.

Tundub, et kinnispant tsiviilseadustiku eelnõus pole veel lõplikku kuju saanud. Ilmkahtlemata tuleks üle võtta Saksa BGB hüpoteekide jaotus. Tõsisem on aga küsimus kinnisvõlaga (Grundschuld). On õige, et see on üks väga hõlpus ja elastiline krediidi vahend, mida eriti pangad ihaldaksid, kuid küsitav on, kuivõrd see oleks vastuvõetav talupidajale. Meil on silmade ees need kurvad tagajärjed, mis meie maameestele on iseseisvuse ajal tekitanud vekslid oma žiiredega. Veksel, millele kergel käel sõbramehe poolest pealkiri anti, viis sajad talud raskustesse. Kinnisvõlg on samuti äärmiselt terav mõök aeglase talumehe käes. Muidugi võidakse siin talumehele „üheõiguslust“ nõuda, kuid siiski tuleks uurida ka raha teist külge. Vähemalt mingisugune piir tuleks siin panna, millises ulatuses kinnisvaru võib kinnisvõlaga koormata, kas või Šveitsi eeskujul. Praegu on eelnõus kinnisvõlg korraldatud saksa BGB eeskujul.

Arvatavasti peaks see küsimus huvitama meie majanduslikke ringkondi ja nende kutseesindusi. Kaubandustööstus-, samuti põllutöökoda peaksid selles olulises küsimuses avaldama oma seisukohad.

VIII

Iga seadus saab elavaks alles selle rakendamise ja tõlgitsemisega kohtupraktises. Seaduse sihte, mõtet ja otstarvet valgustab ja põhjendab teaduslik uurimus. On tihti nii, et seaduseandja ise ei või aimatagi neid reflekse ja seisukohti, mis vastav norm ellu kutsub ta rakendusel. Näitena olgu mainitud Saksa BGB § 826. See § ütleb: „Kes vastakalt headele kommetele etteavatsetult teisele tekitab kahju, on kohustatud seda kahju tasuma.“ See § võeti riigipäeval vaidluseta vastu. Seadusandlikes motiives on teda põhjendatud võrdlemisi lühidalt. Kohtupraktises on see § leidnud aga erakordselt mitmekesist rakendamist. Ta põhjal on korraldatud võistlust ettevõtjate vahel, on mõistetud kahjutasu valimistel kuulutatud boikoti eest; teda on rakendatud perekonna-, pärandus- ja asjaõiguses. Ta mõju ulatab isegi tsiviilprotsessi, tühistades seadusejõulisi kohtuotsuseid, kui hageja oma õigusi oli kaitsnud pahausuliselt, võltside vahenditega.

Ka meie tsiviilseadustiku eelnõu, mis varsti saab seaduseks, avab meil tõele ja õigusele palju uusi lähtekohti. Raske ülesanne ootab siin ees meie kohtuid, sest lõppeks on nad need, kes sellele uuele seadusele annavad hinge ja vere. Mujal on ülikoolid need, kes teoreetiliselt seadusi uurivad. Kahjuks meie õigusteaduskond pole seni tsiviilõiguse uurimise alal jõudnud palju ära teha. Ka tuleviku väljavaated ei tööta siin esialgselt roosilised olla. Tsiviilõiguse kateedril tuleks aga eriti meie väikeriigi oludes nõuda elavat ja vaimukat teaduse käsitlust, mis kaasa tõmbaks ja vaimustaks noori juriste ja valgustaks teed ka kohtupraktisele. —

Lõpetame selle linnulennulise ülevaate meie tsiviilseaduse eelnõust. Juba pealiskaudsel tutvumisel võisime nentida tema paremusi, võrreldes kehtiva seadustikuga. Ta on täis uut vaimu, värskust, elutahet, julgust. Ta on kutsutud meie rahvast ja riiki edasi viima paremuse poole. Tema siht on kindlustada meie rahvale rahu ja kindlust majanduslikuks ja kultuuriliseks eduks. Jääb ainult soovida, et selle seadustiku lõplik viimistlemine toimuks kiirelt, kuid sealjuures ka põhjalikult, ning et oma arvamus ta kohta ei avaldaks ainult juristid, vaid ka kutseesindused. Meie südamlik soov oleks, et algaval aastal see eelnõu saaks seaduseks ja annaks tervele meie rahvale ühtlase eraõiguse. —

Tartus, Vanaaasta õhtul 1935. a.

MILLAL

et metsa alt vabanev maa-ala leiaks teise kasutamisi, ja metsa maa-ala muutumine põllumajanduslikuks maaks.

Kas on aga seetõttu mõeldav metsa täieline kadumine?

Juba vanast ajast peale on kõiksugustel põhjustel ikka jälle olnud suuri loomuvastaseid metsalaastamisi, mille tagajärjel antud kohtadel muutusid metsakasvamiseks tarvilised tingimused nii põhjalikult, et endiste metsade asemele tekkisid kestvad väärtusetu tühjad maad. Kõik tühjad maa-alad, mis leiduvad loomuliku metsakasvamise piirkonnas, on tekkinud inimese läbi — on kirve ja tule töö, olgu mistahes maailmas ja kas mägedes või tasandikkudel. Nende maa-alade uuesti metsastamiseks pole mingeid loomulikke takistusi. Aga see töö nõuab aega, palju raha ja põhjalikke teadmisi.

Arvamus, et metsa ei saa ainuüksi rajamisega hävitada, sest ta kasvavat ikkagi tagant järele, on majanduslikult suurim eksitus. Selle näiliseks tõenduseks olgu siinkohal vaid nimetatud need suured Ida-Aasia maa-alad Hiinas, kus laastati metsa juba üle tuhande aasta eest, siis Kesk-Euroopa kuulus „Lüneburger Heide“ (Lüneburgi liivanõmm), kust kadunud tammed juba 250 aastat tagasi, ja uuema aja tuiskliiva maa-alad Kesk-Venemaal, kus kasvasid männid veel vanade inimeste mälestusel 60—80 aasta eest. Niisuguste tühjade maa-alade kogusuurus, kust mets kadunud inimese tegevuse tõttu, ületab juba ammu nende maa-alade kogusuuruse, kus metsa kasvamise takistuseks loomulikud põhjused. Ainult Euroopas arvati selle sajandi alul nende kogusuurust 120 milj. ha-le. Piiramata aja jooksul kasvaks mets nendel tühjad maa-aladel ka looduse sunnil, kuid seda majanduslikult arvestada on lubamata ja utoopiline. Seal, kus aset leidnud loomuvastased laastamised, peab aitama inimene.

Aasia algas esimesena loomuvastaste metsalaastamisega Hiina metsades. Ta jääb küllap ka selleks maailmaosaks, mis viimasena parandab oma patu, sest Hiina oma tuntud ükskõiksuses pole seniajani teinud midagi oma määratu suurte tühjade maa-alade metsastamiseks. Siis järgnesid laastamised Euroopas, kus nüüdsel ajal enamuses riikides — välja arvatud Venemaa — on nende vanasti tekkinud tühjade maa-alade uuesti metsastamine üks rahvamajanduslikke peatulesandeid, mis edeneb jõudsasti Euroopa võrdlemisi soodsa kliima tõttu. P.-Ameerika, kõigist hilisem metsalaastaja, on toimetanud kiirelt ja põhjalikult. Möödunud

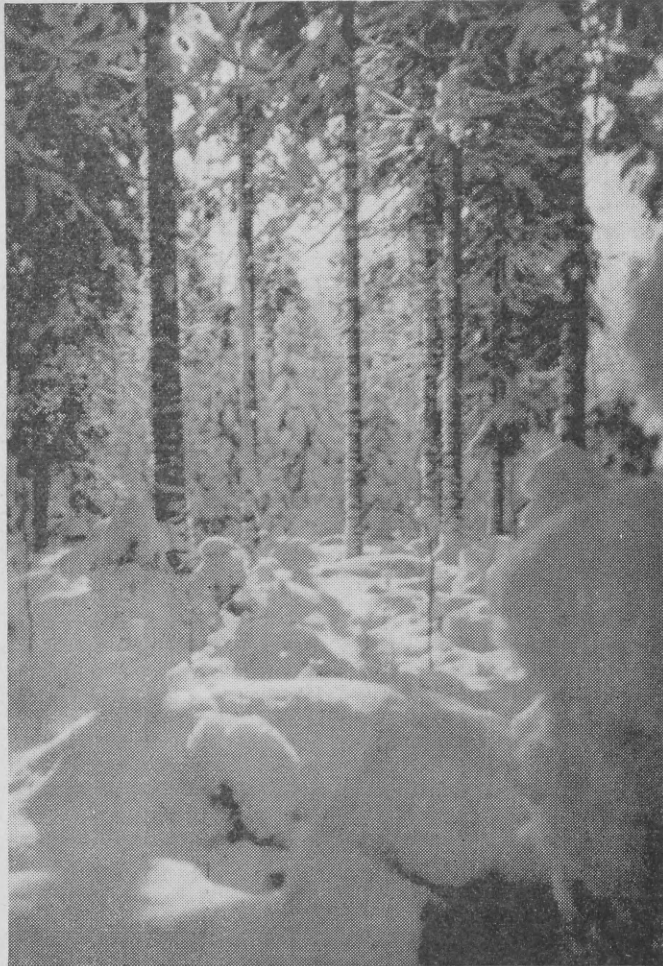

Foto Roone

Alutaga

Kas mets lõpeb tõesti juba 100 aasta pärast, nagu seda ennustavad mõned uuema aja majandusteadlased, või — eriti veel okaspuumets — veelgi ennemini?

*

Mets — maakera tähtsaim ja toredaim taimekasvuliik — kasvab igal pool, kus selleks soodus kliima ja pinnas. Metsa loomuliku puudumise algpõhjuseks on väheste eranditega ikka kliimalised olud, sest ka pinnas on toode murenemisest ning taimkattest, mis omakordselt olenevad kliimast. Loodus — tegutsedes oma algatusel — hävitab iga metsa, mis asutatakse väljaspool loomuliku metsa kasvamise piirkonda, kasvatab aga aja jooksul ka jälle uut metsa, kus see talle looduse määratud piirides — hävitatud. Inimeste mälestuste ulatuses ei ole end muutnud loomulikult eel ei ükski tegur, ei kliimas ega pinnases, et seetõttu kasvaks mets seal, kus ta esialgselt puudus, või kaoks seal, kus ta enne kasvanud.

Metsa loomulikku arenemiskäiku segab peamiselt inimene. Kõige oma armastuse juures metsa vastu on inimene tema suurim hävitaja.

Hädaohuks metsale on peamiselt kõik loomuvastased laastamised — ilma

LÕPEB METS?

sajandi viimastel kümnenditel jõudsid metsalaastamised Ühendriikides oma haripunktile. Suured metsamaa-alad muutusid tühjadeks maadeks, eriti mägestikkudes — mägede nõlvakud ja tipud, Siis Ühendriigid taipasid metsade kadumise hädadohtu. Ja juba käesoleva sajandi alul näis seal metsalaastamine olevat tasakaalustatud metsastamisega — nii loomulikul kui ka kunstlikul teel. Sel ajal oli seal ka juba asutud suurejoonelisele rohtlaante, preeriaste, metsastamisele. Ja mägedes asuvate kõige rohkem kaitset vajavate metsade tagasiostmisi eraisikutelt oli 1909 aastal juba teostatud 30 milj. ha ulatuses. Kanadas, tema vähese elanikkude arvu (ainult 7 milj. elanikku 9 milj. km²-il) ja enamuses Siberile omase kliima juures, olid loomuvastased metsalaastamised muidugi harvemad. Ei ole kahtlust, et Põhja-Ameerika aja ning olude sunnil metsastab pea kõik vanad metsalaastamisest tekkinud tühjad maa-alad.

Kuid P.-Ameerika ärritab meelesid ka uuemal ajal. Ühendriikide ja Kanada metsa kasutamine suurenevat alaliselt ja nagu tõestavat eriti nähtavalt metsade hävinemise kiiret käiku. Aga ligemalt vaadatuna on sealsed viimase aja suured metsaekspluateerimised täiesti lubatavad. Sealsesid vanu metsi, eriti Kanadas, võib kahjuta ekspluateerida kiires korras, sest nende raieküpsus on saanud juba ammu. Ja P.-Ameerika vähese elanike arvu juures (Ühendr. 10 elan., Kanada 0,8 elan. ühel km²) pole ka karta, et noorte metsade raieküpseks saamiseni saabuks metsapuudus.

Kuivõrd hirmuäratavana ka ei paista need suured metsaekspluateerimised, pole siiski põhjust ennustada nende tõttu metsade lõppu. Iga suurem metsaraiumine või metsa laastamine, pole veel nii loomuvastane, et sellest tekiks tingimata kestav tühi maa-ala ja pole küll üldse mõeldav, et sellised laastamised võiksid meie arenenud ajal veel leida aset metsa olemisele hädadohtlikus ulatuses.

Kuivõrd ebaloomulikuna see ka ei paista, aga just endised loomuvastased metsalaastamised võimaldavad nüüdsel ajal metsa pindala suurenemist nendest tekkinud tühjade maa-alade metsastamisega. (See on eriti tähtis seal, kus juba piiratud metsapindala juures tuleks veel metsa alt ära anda põllumajanduslikult kõlbulikud maad.)

Teine metsa hävitamise viis — metsamaa-ala muutmine põllumajanduslikuks maaks — on metsale palju hädadohtlikum kui esimene.

Siin pole tegemist teadmatusena, kergemeelsusega, vaid hooandjaks on tarvidus. Leib on tarvilikum kui mets. Pole veel olnud kuulda metsahädast, küll aga juba palju näljahädast, mis nõudnud miljoneid inimesi. Maa järgi rännatakse kaugele, vallatakse Siberit, Aafrikat, Ameerikat. Maa pärast on tekkinud sõjad ja revolutsioonid. Mets kaob ja asemele astuvad põllumajanduslikud maad — see on loomulik käik. Inimkond aga suureneb alaliselt, põllumaad tuleb ikka rohkem tarvis ja hädasunnil väheneb mets.

Kuid ka seetõttu ei ole karta metsa täielist kadumist. Selle eest hoolitseb loodus. Põllumaad ei suuda järgida metsa igas kliimas, igal pinnasel, igas ases. Põhja karedas kliimas, kuhu põllumaa ei tungi, on tohutud metsad, millede südamesse puudub isegi veel juurdepääs. Need on igavesed „metsasalved“, mis veel ootavad oma aega ja küll iialgi ei tühjene. Ka kõik vaesemad pinnased, millised kõlbmatud põllumajanduslikeks maiks ja järsud mäed ning mäestikud jäävad puutumatu metsa alla. Ka neid kaht viimast liiki maa-alasid ei olegi nii vähe. Seda näeme neis põllumajandusele soodsa kliimaga maades, kus mets küll juba äärmuseni tagasi tõrjutud põllumajanduslikult kõlbmatuile pinnastele. Võib ju olla, et need metsaalad kord põllumajanduslike maade

Foto Uuemõis

Haruldane pärn Paisma külas, Virumaal

heaks veelgi vähenevad, kuid seda võiks juhtuda ainult tähtsusetu protsendi ulatuses.

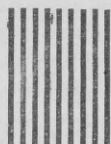
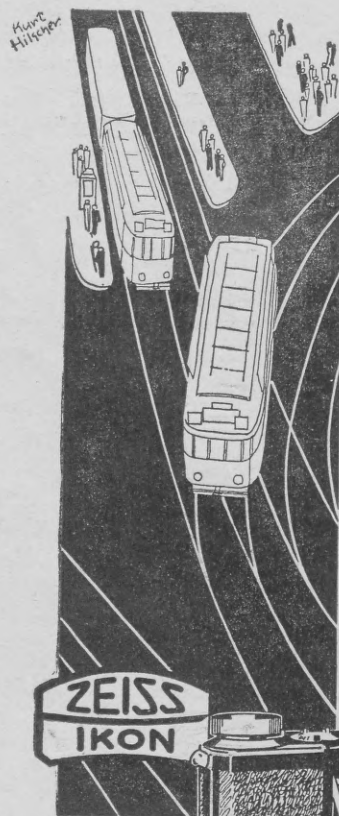
Just vastandina ennustusile tuleb veel tähendada, et okaspuumetsade püsimine, sest nad kasvavad vaesemal pinnastel, on kindlustatud rohkem kui lehtpuumetsade saatus.

Kõigest on näha, et metsa lõpu ennustamine juba 100 aasta pärast on vähemalt suurim meelekujutus. Võime küll julgesti arvestada, et inimese ettenägemise võimaluse piirides ei tule metsale üldse täielikku lõppu.

Et aga inimkonna alatise suurenemisega kord metsad vähenevad miinimumini, tuleb võtta tõsiasjana. Ka seda, et see metsade vähenemine annab end tunda. On aga ekslik arvata, et see võiks juba sündida ligemal ajal. Metsa on praegu veel nii rohkesti ja mets on veel nii kättesaadav, et aseained, milliseid juba rohkesti olemas, ei või veel matsasaadustega laiemas ulatuses konkureerida. Ja metsa tarvitamist võib kindlasti tunduvalt vähendada. Kuivõrd vähesel metsaga (puumaterjaliga) võib ära elada, seda võib näha nendes maades, kus metsa saamine üldse raskendatud, nagu Sise-Hiinas ja Vene steppides, või jällegi, kus metsa-

B. Linde — Noor-Eesti endine majaisa

Minu
äsja avatud
valiku-
rikkamast

FOTO-OSAKONNAST

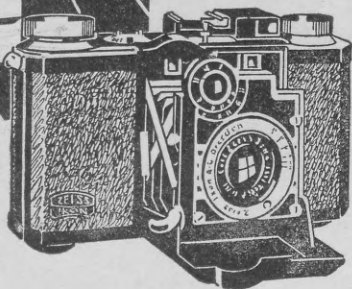
soovitan

Zeiss-Ikon ning teiste vabrikute kaameraid, filme, plaate, pabereid ning igasuguseid fototarbeid.

Amatöörtööde hoolas ja kiire täitmine tehniliselt täiuslikus laboratooriumis.

SOODNE JÄRELMAKS.

VIDRIK SÄRG TARTUS,
Promenadi 2, tel. 78

Kreutzwaldi jälgedel

Teatavasti lahkus Dr. Kreutzwald Võrust 1877. a., kus ta 1833. a. saadik oli elanud, oma elutöö teinud, Võrru ja Eesti ellu enesest igaveseks ajaks parimad mälestused jätnud.

Asusin Võrru noore arstina elama märtsikuul 1908, see on 31 aastat peale Kreutzwaldi lahkumist Võrust. Tol ajal tundus Võrus veel lauluisa hõngu ja leidus vanu inimesi nii linnas kui ka ümbruskonnas, kes isiklikult olid Võru tarka meest Dr. Kreutzwaldi näinud ja tundnud.

Nii seletas mulle keegi vana taluperemees, kelle nime olen unustanud, üht ja teist Kreutzwaldist, keda ta hästi oli tundnud. Kreutzwald oli olnud hea ja otsitud arst, õiglane ja ausameelne. Noorte nekrutite võtmise ajal olevat ka mõned tema juures käinud ja palunud end vabastada, selle eest temale raha või muud meelehead pakkudes. Kreutzwald olla kõik niisugused isikud põlgtuse ja püha vihaga uksest välja ajanud. Samuti ei olevat seda mitte sallinud, et temale püütakse meelehead tuua ükstapuha missuguse ettekäände all.

Sellevastu olla Kreutzwaldi abikaasa hoopis praktilisem inimene olnud. Ta olevat kõike seda heal meelel kõõgi ukse kaudu vastu võtnud, mida maainimesed ja teised talle toonud. Mõnele olevat ta isegi ütelnud: „Mis sa tohtrile ka töid, kui sul muud tuua ei olnud, siis toonu kas või kuba õlgi.“

Keegi vana Võru linna daam, kes ka Kreutzwaldi oli tundnud, mälestas teda kui head laste- ja sisehaiguste arsti. Ja tõesti, oma „Kodutohtris“ mis ilmus Tartus 1879. a., pühendas Kreutzwald lastehaigustele ise peatüki, leheküljed 155—170. Sellega võime Kreutzwaldi esimeseks teadlikuks eesti lastearstiks pidada. Haavahaigusi ei olevat Kreutzwald mitte armastanud ja nendega ka mitte heameelega tegutsenud.

See andnud põhjust tema võistlejale, too-kordsele Võru maakonna arstile Dr. Louis Poulet'le (1832—1870) Kreutzwaldi nõökamiseks. Muide, Dr. Poulet tütar, Võru endine kuulsus ja uhkus, „Fräulein Poulet“ elas veel too kord kui ma Võrus olin ja mul oli temaga õige mitmel korral jutuajamisi.

Too kord oli Kreutzwaldi majas raamatu-kauplus. Küllastasin muidugi seda maja ja selle maja aeda. Kreutzwald olevat lilli armastanud ja ise aia eest hoolitsenud. Teati rääkida, et need suured metsviinapuud, mis Võru õpetaja maja rohelistesse matavad, olevat pärit Kreutzwaldi aiast.

1929. a., 31. aug. ja 1. sept. peeti Võrus VIII Eesti Arstidepäeva. See oli esimene kord Võru ajaloo, kus ta korraga niipalju eesti arste nägi. Neid oli kokku tulnud 59. Hurduses kogunesid nad Kreutzwaldi ausamba ümber ja palusid, et Kreutzwaldi vaim nende südamesse elama asuks ja neid õnnistaks rahva tervishoiu tööle (vt. pilt).

A. L ü s

Vaateid „Pallase“ kunstinäituselt

All: A. Starkopfi ja G. Rona töid

Ülal: N. Triiki ja K. Liimani maale

Foto Hinto

K.-Ü. „PALLASE“ XVII NÄITUS

Kevadisel „Pallase“ kunstinäitusel, mis toimus Tartus 15. III — 5. IV, esinesid oma töödega 20 kunstnikku. Neil oli välja pandud 127 tööd, joonistuse-, maali-, graafika- ja skulptuuri-aladelt. Kunstilisest küljest silmapaistvamaid töid leidis võrdlemisi vähe, valdav enamus küündis vaevalt üle hariliku, keskpärasuse.

Maali alalt tuleks nimetada Villem Ormisoni meeldivaid värvi- ja valguseküllaseid maastikke, E. Haameri „Saaremaa rannal“, A. Johani paari kompositsiooni, G. Raua, J. Grünbergi, K. Pärsimäe, N. Kummitsi, N. Triiki, K. Liimani ja A. Kesneri üksikuid töid. Eriti huvitavad olid N. Kummitsi kompositsioonid, nii teemalt kui ka joonelt, vormilt ja toonilt. Oma lihtsuse ja tagasihoidlikkusega mõjuvad Kummitsi tööd vahenditult, igatahes palju tugevamini kui mõnede teiste pretensioonilt kirjuks võõbatud või „špahteldatud“ kangad.

Paistis silma, et mõned maalijad olid oma teosed maalinud mingis lilla-šokolaadi toonis. Kas usuvad nad, et nii on ilus ja kunstipärane? Vaataja igatahes on teisel arvamusel, sest meie inimeste ja looduse värvides ei leidu küll kuskil säärast lilla šokolaadi üldtooni.

Graafika alalt oli rohkesti töid H. Mugastolt

ja A. Laigolt, peamiselt puulõikeid raamatute illustratsioonideks. Üldiselt korralikud ja laitmatud tööd, kuid siiski peab märkima, et mõlemate töödest tundub rohkem traditsionaalset kuivust kui vast mõjuvat lõpsakust. Viimast tohiks ometi võimaldada moodne puulõige, mis lähtub mitte valgest, vaid mustast pinnast. Tähtendatud printsip ongi see, mis eraldab puulõiget harilikust sule- või pintslijoonistusest valgel pinnal.

Üsna häid joonistusi oli A. Bergmannilt, eriti silmapaistev aga hr. A. V. portree. Samuti head olid ka H. Mugasto monotüüpiad.

Skulptuuri alalt oli töid prof. A. Starkopfilt ja M. Saksalt, graniidis ja marmoris, enamikus figuuralsed kompositsioonid, neist mõned üsna sümpaatsed ja tehniliselt hästi väljatöötatud.

Lõpuks üks väike soovivaldus: kas ei oleks parem, kui edaspidi näitusel esitatakse ainult lõplikult valminud töid, jättes ära mannetud etüüdid ja katsetused. Vaatajat igatahes ei võlu mitte tööde tohutu hulk, vaid küll kvaliteet!

J. V.

SILK KILUTOOSIS

Jänkimees.

Autori joonised

... Nuusutad ja maitsed
— silk ...

Mulle meeldib süüa kilu palavate kartulitega. Vürtsitatud kala jätab suhu terava, tugeva maitse — omapärase maitse, millele pole leidnud sarnast maailma kalatoitude hulgas. See on meie omapärasus, mis on annud nime isegi meie pealinnale.

Üteldakse — oleme traditsioonivaene rahvas. Ja seepärast on asunud viimasel ajal seadma üles igasuguseid põhilauseid ja põhimõtteid. Et — luua aluseid tulevastele traditsioonidele.

Aga me unustame, et traditsioonid kasvavad ise, et neid ei looda. Ja tallame oma ümber taevasse vahtides maha just õiged traditsioonide alged.

Seepärast ma alustasingi kiludega. Sellesama karbiga, mis söögilaua lõhnab nii isuäratavalt, kui tõstad kahvliga mahlast kala ...

Ja vaatad järsku — ta on liiga suur. Suurem kui üks normaalne või traditsiooniline kilu peab olema ja olla saab. Nuusutad ja maitsed — silk. Kõige argipäisem silk, mida ei sobi vürtsises vees leotada pehmeks, vaid peab sööma toorelt, sibulapealsetega.

Kui ma juba leidsin silgu kolmandast kilukarbist, siis vihastusin.

Ja ma ei osta kilu kindlasti enam mitmel nädalal. Sest seesugune silkudega narrimine haavab mu iseteadvust. Ärimehele võib ju olla kasulik, kui ta paarikümne karbi kilude kohta saab ühe karbi täita silkudega. Ega arvesta seda, et hüppab kõige hoolimatult näkku meie harjumustele.

Aga võtkem siiski seda kilukarpi allegooriliselt. Kogu meie väike ring on ju — kilukarp. Ja igal sammul pakutakse sulle — silke.

Ostan poest päevasärgi. Hea särk kodumaa

riidest. Aga juba järgmisel päeval pudeneb sul eest rinnanööp, mis on nähtavasti kinnitatud paari traagelniidi pistmega. Ostan saapad. Pealsed ja tallad on suurepärased. Aga kontsad vajuvad kolmandal päeval laiaks kui voorimeeste baari kotlet. „Noormees, teie jooksete liiga palju ringi kevadise lumelörtsiga,“ ütleb ärijuht, kellele lähen oma kontsasiid näitama.

Järgmise saapapaari ostan teisest ärist. Aga paari päeva pärast katkeb mul teatrifuajees kingapael. Pean jooksuma alla meestetuppa ja kaastundlike pilkude all sõlmima katkenud paelaotsi. Ja ma ei pääse enam etenduse alguseks oma kohale, vaid ronin üles rõdule, piiluma üle teiste inimeste õla. Su kaaslane närveldab all saalis ja meeoleolu on pooleks tunniks rikutud.

Vähemalt.

Ja hakkad lõpuks uskuma — samane silk ongi meie traditsioon.

Sirvin „Corsos“ saksakeelset suurilma ajakirja ja imestan — kõik mantli- ja kübaramoodide modellid on üleni lükitud täis punaseid templeid kohviku nimega. Üle veetlevate näokeste inetud värvilaigud.

„Misjaoks?“ pärin.

„Noh, siin käib ju koos meie eliit,“ seletatakse. „Daamid, teate. Ja vaadake, mis nad teevad.“

Lehitsen. Siin on ühelt modellilt rebitud ära pea ühes kübaraga. Seal jälle — kärjstatud välja pool lehekülge mingi kevadmantliga. Samas modelli piirjooned pliiatsiga tugevasti surudes ümber joonestatud.

„Midagi pole parata,“ seletatakse. „See on siin daamide kombeks — hankida ilma kuludeta uusi moode.“

Panen parem ära ajakirja. Sest mul on lahti lehekülge uute kaelasidememustritega ja teenijaneidis püüdleb juba minu poole . . .

Tusaselt võtan varnast palitu. Pikkolo jookseb juurde ja aitab veel teise käe käisesse tõugata. Saab oma kümnelise.

Ja varna kohal seinal on silt: „Rüiete ja asjade kaotsimineku eest ei vastuta.“

Hakkab äkki piinlik — kuuluda selliste kummaliste traditsioonidega inimeste hulka.

Ja möödun rõõmsa, sileda näoga ärimehes. Aastad tagasi ta kauples turul — uuridega. Nüüd on tal — kudumistööstus. Nädal tagasi vallandati sealt naistöoline. Ja sama tüdruk kõneles: „Meie teeme 9 tundi päevas tööd, saame 35 krooni palka kuus ja iga kuus arvati meil talvel maha 30 senti — tööstusruumide küttekuludeks.“

Sai siis kirjutatud palve töökaitsekomissarile. Komissari juures maksis ärimees töölisele poole kuu palga ette — vallandamise eest.

„Ja kuidas on ületundide tasuga?“ pärisin.

„Oh, ei mina julgenud hakata rääkima,“ vastas. „Mis see kümme krooni . . .“

Siis ma vihastusin jälle. Mitte ärimehes, vaid selle tütarlapse üle. Meie inimeste üle.

Nagu tookordki, kui sai sõidetud Tõstamaa omnibusega Sindist Pärnu poole. 22 inimest mahub bussi, aga meid sees — 32. Väljas ladiseb maha lumelortsi, tulevad inimesed kui märjad kasukapuntrad. Istuvad üksteisel süles, konutavad rinnuli üle istmete.

„Laske saata välja teine omnibus,“ nõuame bussijuhilt.

Aga sõitjad — need vaatavad kaheldes ringi. „Oh — ajame läbi — see paarkümmend kilomeetrit. Ega me sellepärast veel sure . . .“

Muidugi ei sure. Konutame bussis, konutame kuni põlveliikmed ajavad tuld välja. Ega julge nõuda seda, millele meil on õigus. Mille eest oleme ära maksnud tööga teenitud sendid.

Tookord me kolisime kahe mehe bussist maha ja — kolmveerand tunni pärast sõitis meile treppi teine buss. Peale selle muidugi, kui oli helistatud politseikomissarile.

„Mille eest te mind karistate?“ päris siis bussijuht.

„Selle eest,“ ütlesime, „et teie kasvatate meie inimestesse konutamise ja nurkapugemise vaimu.“

Ja siis väntasime Pärnus filmi kodumaa filmikroonika jaoks — muu seas ka „Endla“ teatri väljasõitu operetiga Kilingi-Nõmme. Pakkimist, kibelemist, parukaproovimist ja nii edasi.

„See pole kuigi oluline,“ ütelnud kultuurfilmi juhtiv mees. „Provintsiteater . . .“

Vaatasin teisel õhtul kinos kultuurfilmi kroonikat — hobuste võiduajamine või ratsaväe manööverd Itaalias, mingi Mehhiko president . . .

Ja vist jääb ümmargusse plekk-karpi tuhmuma mitukümmend meetrit filmilinti meie oma inimeste tööga. Nagu tuhmub vast juba sadasid meetreid.

. . . tänane koosviibimine näitab . . .

Operaator väntab, maksab filmist kallist raha, kuid ta ei tea kunagi, kas see töö näeb ekraanivalgust. Aga inimesed, kes rüüvad teha tööd pooltasuta „provintsiteatri“ kitsas garderoobis, ei tule nõudma — miks ei näidata meie tööd?

Me laseme end sundida konutama ja — ümisesema omaette. Või paremal juhul — uriseme. Viskame välja silgu kilutoosist ja nosime kilu edasi. Või pistame isegi rahulikult kinni samase silgu ja ümiseseme:

„Tagasihoidlikkus on voorus.“

Samal ajal, kui kogu maailmas õiendatakse teed küünarnukkidega. Ja meilgi nõutakse rahvusliku iseteadvuse ja traditsioonide rajamist.

Vaatlesin kohvikus daami rõõmsalt puuderdatud põskede ja roosaks lakitud küüntega. Kuid küünealused olid — sinakad.

Ja mõtlesin siis — küünealustest tuleks alata peale . . .

Seepärast ma protesteerin silkude vastu kilukarbis, katkevate kingapaelte vastu, tembeldatud modellide vastu ajakirjas ja omnibuses konutamise vastu.

Ei aita nii, nagu luges Henrik Visnapuu Tuglase aktusel kontsertsaalis:

„. . . tänane koosviibimine näitab, kuivõrd Tuglas on meile tähtis ja vajaline . . .“

Lasksin käia silmad saalis ringi, et vaadata, kellele on Tuglas tähtis ja vajaline.

Istub toolidel hõredalt sadakond inimest. Kirjanikud oma abikaasadega, Oskar Kallas, kunstnik Laikmaa ja veel üks teine habemega härra, siis — keskkooliõpilased . . .

Ajalehed märgivad: „Rahvast oleks võinud olla rohkem.“

Ei aita enam, kui keegi põrutab rusikaga kõnepuldile: „Rahvast peab olema rohkem!“

Ega parane enam, kui meie kõik ei lakka poetamast silke oma igapäevase loomingu kilutoosi.

Tallinnas, 25. III 35.

KULTUURKAMBRI IDEE

Venus sündis merevahust, meie kultuurkambri idee vabariigi valge ja konjaki vahelt.

Neid oli neli ja nad toetasid kultuuri Kukuklubis. Kõik vaimuinimesed, muidu erinevad mentaliteedilt, tõekspidamistelt ja aastailt, aga täna miskipärast südantpidi koos kui neegrineljakud. Kõik see, mis neid lahutas, oli lugematuid kordi uputatud vabariigi valgesse, ja see, mis ühendas, ammutatud samast allikast sakusmendiga. Ihud tundusid haihtuvat ja jäävat vaid vaim, mis — võimeline haarama kogu kosmost — patriootlikus enesepiiramises embas ainult kodumaad. Täites ja tõstes klaasid startis laudkond ikka uuesti, et neljapealise kotkana võimsate tiivalöökidega kihutada kohe pilvi ja seal tiirelda kodumaa kultuuritippude ja kultuurituse kuristikku kohal. Ja iga tõusuga osutusid masendavalt madalamaks tipud ning kohutavalt sügavaks kuristikud. Ahistatud ahastuses, langetas laudkond pead peaegu alla lauaserava, julgemata otsida lohutust vastastikku.

— Mis teha? ahastas arvustaja Asmus An kro-Punn.

— Kuis aidata? küsitles kirjanik Väin Välk.

Ja siis see sündis, äkki ja ootamatult, nagu kõik suured ideed ja inspiratsioonid. Hetkel, mil lohutamatus resignatsioonis oli otsustatud siirduda vabariigi valge mant konjakile kohviga, raksatas luuletaja Viss Vihmauss rusikaga lauale ning rõõgatas:

— Leitud! Käes! Me teeme kultuurkoja — kõigi vaimutööliste parlamendi.

— Hurraa! Hurraa! Hurraa!

Vibutatud kuuest vaimustatud käest, lendas Viss Vihmaussi kõhn keha korda kümme kohe klubilage. Vissi kaelustati, suudeldi, õnnitleti. Kunstnik Juhaneisen nimetas teda kahe musu vahel kõigi aegade geniaalsemaks poeesovitalistik. See oli signaal uuteks ovatsioonideks.

Kui vaimustus veidi vaibus ja kui visati ära esimesed konjakid, torkas arvustaja Asmus An kro-Punn näpu ninale ja lausus:

— Sõbrad! Vaja on siiski distantseeruda. Kojad — tehke mis te tahate, aga teatud maik on man. Vaimu inimene vajab pealegi midagi valitumat kui mõni meier või talumats. Ma julgen seepärast esineda väikese parandusega nimes: kultuurkamber. Peen, suursugune, kõlav ja peale kõige muu — vihjab uuestisünni ema maale.

— Ma elistan eesti talutare, deklameeris Väin Välk, ma jumaldan ta kilke ahjuaugus ja lutikaid seinapragudes, ma olen töotanud hüljata kõik, mis laenatud võõrsilt, ent praegune hetk on liiga liigutav selleks, et olla väiklane ja hakata vaidlema. Mu vennakäsi: nõustun kultuurkambriga.

— Proosit kultuurkamber!

Uusi vastastikuseid kaelustusi, suudlusi, õnnitlusi.

— Kõik vaimutööllised sunduslikult kultuurkambri liigeteks! hüüahtas Asmus An kro-Punn. Toota-teotseda võivad ainult need arvustajad, kirjanikud, kujutavkunstnikud, heliloojad, ajakirjanikud, näitlejad, kes kultuurkambri liikmed. Väljaspool kambrit olgu surm.

— Olgu surm! kostis koor ja tõstis konjakiklaasid.

— Kõik võim kultuurkambri presidendile! deklameeris luuletaja Viss Vihmauss. Tema võtku vastu ja heitku välja liikmeid. Tema määraku meie vaimuelu üldsuna. Tema olgu selleks keskendavaks juhi-kujuks vaimuvallas, kes meil tänini puudus.

— Kõik võim presidendile! kordas koor ja tühjendas taas konjakiklaasid.

— Maha kultuurkapital! põrutas Asmus An kro-Punn. Kõik ta rahad kultuurkambrile. Lõpp erakondadekamarilla viimse mohikaanlase kaunerdamispoliitikale! Elagu kultuurkambri helde käsi!

— Elagu helde käsi!

— Oo, sõbrad, ma suren õnnest, deklameeris Viss Vihmauss, seistes vaimus vaimuse teise riigi künnisel — kultuurkambri lävel. Millised veetlevad perspektiivid! Milline sirgus ja selgus põhisuundades! On jäädavalt lõpp tuimal tammumisel paigal, kobavil otsinguil, ebasoovitavil hoiakuil üldse. Käeviibe presidendilt ja — kõik joonduvad kui nõõri järgi kättenäidatud ideoloogilistele lähtekohtadele. Ei enam negatiivsemist pessimistlikku peanorutamist — kõikjal vaid positiivsus ja rahvasterviku sõnavõtlik teenimine. Kes viriseb, välja kultuurkambrist, kes tahab ujuda vastu vett, Kihnu!

— Presidendi dekreet ja Eduard Viiralt olgu Eestis ning sündigu siin uuesti ja loogu positiivses vaimus rahvusliku mustri järgi.

— Presidendi dekreet — ja „Looming“ on Tallinnas ning mina ta peatoimetaja.

— Presidendi dekreet — ja „Mare ja ta poeg“ on keelatud ja Aino Kallas kambrist väljas.

— Presidendi dekreet, ja minu „Rihvapesa“ arvustaja istub Kihnus.

— Oo, sõbrad, luksus Asmus An kro-Punn kahe dekreedid ja konjaki vahel, mustimailgi murepäevil ei murdunud mu mehemeel ega kustunud lootus, et koidab uus vaimusehommik meie loomingutaevas ja et mehine Koit sirutab oma juhikäe häbelikult Hämarikule. Nüüd on see tund tulnud. Jumaliku inspiratsioonisädeme välguvalul on meie suur sõber Viss Vihmauss leitanud kultuurkambri lunastava idee, mis ellurakendatuna päästab maksvusele vähemalt meie vaimuvallas selle õige vabaduse põhivarad, mis kannud nii kaunist vilja maal, mis mõjutanud meie tõusva generatsiooni jätkuvat võitlust variseva vana vastu. Elagu kultuurkamber ja ta kantud vaba vaimus!

— Elagu! Elagu! Elagu!

Nii sündis Kukuklubis kultuurkambri idee märtsikuul aastal 1936.

Alle Gretto

KAS KANA VÕI MUNA?

Kumb on targem, kas kana või muna, see küsimus on andnud ränka peamurdmist kõigi aegade filosoofidele ja mõttetarkadele, ent küsimus ise seisab praegugi alles lahendamata.

Loodusteadlased jälle murravad juba aastatuhandeid pead selle üle, kumb on vanem, kas kana või muna ja on selle küsimusega pigis, nagu harakas värskeltõrvatud katuse harjal: tõmba saba lahti, siis nokk jääb kinni, tõmba nokk lahti, siis jälle saba kleepub kinni. Traagika on suur, kuid kõik vahivad ja naeravad.

Siin ka — kui oletada, et enne oli muna ja sealt tuli kana, siis tekib kohe küsimus, kes munes selle muna. Järelikult kana pidi olema enne — aga see kana pidi jälle tulema munast. Nii viisi arutades paljude loodusteadlaste juuksed on läinud halliks ja nad on varisenud ammu juba manalasse, kuid kana ja muna vanuse küsimus seisab ikka alles lahendamata.

Agaga need asjad pole segased üksi kana ja muna vahel — need on sama segased, või veelgi segasemad ka mitmeski muus asjas — võetagu kas või Tartu ja Tallinna vahekord. Siin ei teata isegi täpselt seda, kumba neist võiks võrrelda munaga ja kumba kanaga — kas on Tallinn kana ja Tartu muna või ümberpöördult.

Kord kõrgemad võimud olevat määranud suhted kindlaks, et Tallinn on kana ja Tartu on muna. See aga oli tekitanud siis mõlemal pool hiiglasuuri tülisid ja pahandusi. Mõlemalt poolt oli valitud delegatsioonid ja asjatundjate komisjone, kes uurisid küsimust luu ja üdini. Kulutati palju vaeva ja raha, ning pandi kõik rattad käima, kuni kõrgemad võimud võtsid asja uuesti otsustamisele ja määrasid kindlaks, et Tallinn on muna ja Tartu on kana, nagu seda olid soovinud tülitsevad pooled.

See otsus alles valas õli tulle: Et kuidas, Tallinn on tühine muna ja Tartut julgetakse sümboliseerida vaimuvaese kanaga. Oli ta enne kuidas ta oli, aga uus kord, see ei kõlba kuhugi. Ägedad protestid mõlemalt poolt ei lakanud enne, kuni kõrgemad võimud olid sunnitud võtma asja uuesti käsile ja täitma asjaomaste tahtmise, et noh olgu siis Tallinn kana ja Tartu muna.

Seesugune otsus oli olnud aga mõlemale nagu hoop näkku, millist ei saa kuidagi jätta tasumata. Tartule ei sobinud olla kana, nüüd antakse see põlastav sümbol Tallinnale ja Tartu ei leppinud sugugi, et teda degradeeriti munaks. Asi otsustati jälle ümber, nagu pooled seda soovisid.

Kui see veel mitu ja mitu korda nii viisi oli kordunud, siis läksid nii tartlased kui ka tallinnlased viimati nii marru, et söötsid kange vihaga viimase meheni üksteise kallale. Nende sõjasalgad said kokku ja pörkasid vastumisi Järvamaa pinnal vastu

Virumaa serva. Seal tekkis suur lahing, kus mõlema linna rahvas tappis üksteise maha kuni viimse hingeni. Ei olnud siis sajandite jooksul kuulda Tallinnast vabrikute vilesid ja masinate mürinaid ega kostnud Tartu kohvikuist närvepurustavat doominoklõbinat. Mõni päev kostis inimestest tühjaksjäänud linnadest veel ainult nälgivate koduloomade häälightsust, kuid varsti nõrkesid ka need, nii et pea polnud sealt enam kuulda ei kuke laulmist ega kana kaagutamist.

Koht, kus tallinnlased ja tartlased end vastastikku maha tapsid, kannab veel praegugi Tapa nime.

Mõned teadusemehed koguni väidavad, et see kana ja muna moodi sõda Tartu ja Tallinna vahel üksteise põhjaliku hävitamisega olevat perioodiline nähtus; ta olevat olnud olemas juba enne kui maailm loodi ja olevat kordunud maailma kesteski juba tuhandeid kordi.

Muide mis puutub aga tänavustesse munapühadesse, siis on soovitatav teha sihukest munamängu, et munade koksimisel üks muna on Tartu ja teine Tallinn — kumb siis koksides katki läheb, see on kaotaja, ja kumb terveks jääb, see on võitja.

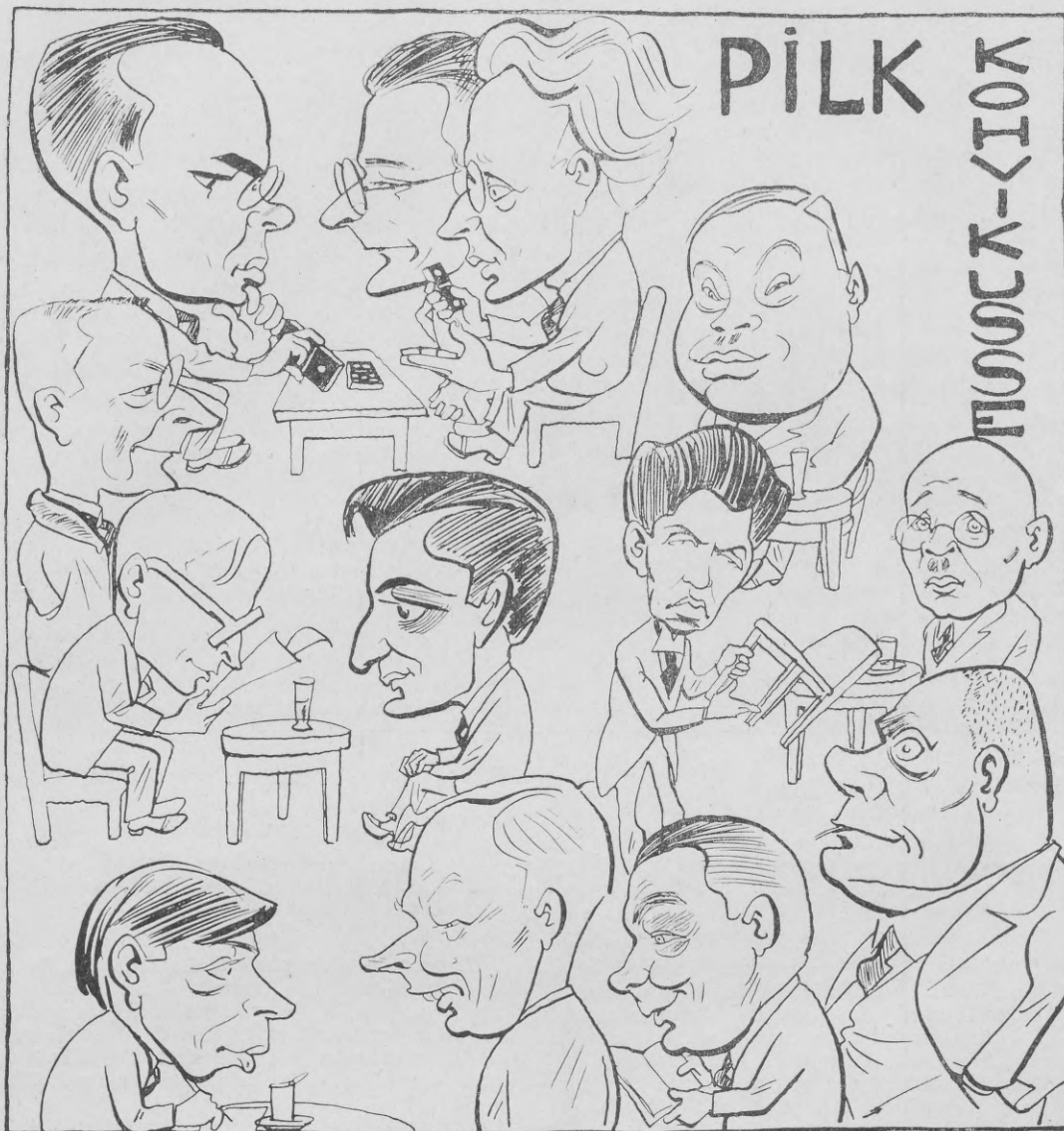
See oleks suur samm edasi omakultuuri alal. Seni oleme mänginud ikka Vene-Türgi sõda, Itaalia-Abessiinia sõda, Buuri sõda jne., mis kõik on alaväärtuslik import välismailt. Tallinna ja Tartu kana ja muna sõda oleks aga 100 protsenti eesti rahvuslik sõda, rahvuslik üksteise alahindamine ja narrikstegemine, millega võime uhkustada terve maailma ees.

Andermann

Bernhard Linde,

„Noor-Eesti“ algusaastate kandvamaid tegelasi, samus hiljuti üle 50. eluaasta künnise.

R. Tiitus

Kohvipoed on tartlase nuhtlus. Ja kompromiteerija. Üksainus pilk sinna patuurkasse selgitab kõik. See-kord oleme katsunud ühe silma kinni pigistada vanemate tegelaste suhtes ja rohkem nooremaid kaeda, — neile ei saa „mülkas“ istumist nii pahaks panna. Ülevalt peale hakates on üks laudkond pühendatud nooremale esteetide generatsioonile.

Arvustaja H. Paukson ja noorkirjanik P. Viiding treenivad kivitöstmist. See on hea toiming, kui vaimurahvas ka füüsiliste võimete arendamise eest hoolitseb. Heiti Talvik aga kahjuks sellest palju ei hooli. Komisar Saebelmann käib harva kohvikus, aga siis ka — vähe. Igatahes tuleb seda nentida kui haruldust, Prof. Tennmannil pole palju aega. Palitus viibimine igatahes ei vihja mitte muule kui aja kokkuhoiule. Tööülikonda kindlasti ei ole tal häbeneneda. Oku Loorits ei vaata palju ringi. Lähemal on palju tähtsamaid asju uurida

ja näha. Dr. Kaasik on kogemata kombel sattunud üksi istuma, — ootab vist Kliimani või Tõllasseppa. Kohtuhärra Lesta ei süvene küll nii intensiivselt mööbli arhitektuuri nagu pildil, aga selgema pildi saamiseks on ta huviala reljeefsemalt välja tõstetud Koolihärra J. Adamson ootab partnerit, — millist see pole võõraste asi. Kunstnik Kangilaski otsib tüüpe. Ajakirjanik Tiitsmaa seda ei karda, — teda on üldse väga raske paberile panna. Dr. Sumberg teeb „Tervise“ korrektuuri, kusjuures oma tervis tubakavingus hoopis vastupidist mõju tunneb. Aleksander Tassa on ka kohale ilmunud. Kohviku põrand müriseb, kui ta astub, sellepärast on ka põrand ettevaatuse mõttes ära jäetud. Samuti ettevaatuse mõttes olgu öeldud, et kohvi ei joo ükski külaline. See on ju nüüd kõige kurja juur.

Autori fotod

Kihnu kalurid jääkelkude ja udjaga

KALURID TALVISEL MUTIPÜÜGIL

Jänkimees

Kohapüük muttidega jää alt — see on Pärnu ümbruse randade ja Kihnu saare kalurite talvine tulusam töö. Sajad kalurid rändavad hobuste, jääpurjekate, kelkude ja uiskudega mööda lagedat jäävälja Pärnu lahe ja Kihnu saare vahel, mõnikord ka üles põhjapoolle ligi Suure Väinani. Kilomeetrite pikkused read mutte jää all mere põhjas varitsevad pooluimaselt pärivoolu ujuvaid, hõbehalle kohasid, okasturjalisi ahvenapõrakaid ja piim-hõbedasi, roosaõimulisi vimmasid.

Mutt on peenikesest niidist, kerge ja suuresilmaline võrk, umbes meeter kõrge ja pool meetrit lai, pikkus viiskümmend meetrit. Kui jää juba küllalt tugev, et kannab meest ja pole enam karta, et tuul võiks jäävälja kanda ära ulgumerele, on mutimehed platsis. Kihnust, Pärnust ja ümbruskonna randadest rändavad mehed muttidega püügile. Tööriistadeks on — mutid muidugi, tuliterava otsaga tuur jäässe aukude raiumiseks, tõugatav kelk ja kolme põikpuuga puri tuulevarjuks. Siis veel kahekümne viie meetri pikkune latt — udi — mutinõõride jää alla ajamiseks ja haraline raudhark — udja edasitõukamiseks jää all.

Iga kahekümne viie meetri peale raiutakse jäässe auk. Udjaga aetakse nõõrid jää alla ja nõõriga omakorda tõmmatakse mutid põhja. Ikka tosin või enamgi mutti ritta.

Õsiks jäävad püünised merre — saaki ootama. Lagedale merejääle maha jäetakse tavaliselt ka kelgud ja tööriistad. Kalurite pere on aus ja teise vara puutumist tuleb ette harva.

Õsiks tullakse maale — õõbima rannataludes.

Hommiikul vara ruttab kaluritepere jälle jääle — mutte vaatama — kalurite keeles — „nõudma“. Hoolikalt lapatakse mutid jääaukudest välja, võetakse kalad silmudest ja laotakse kelgukasti. Siis tõmmatakse mutid jää alla tagasi või „muudetakse“ teise kohta — kui saak olnud kehv ja kalaparved näivad liikuvat teise kanti.

Lihtne on mutipüük kevadest talve, kui ilmad soojad ja jää õhuke. Pakase ja lumetormidega aga paneb kalur kaalule oma elu ja tervise. Mutte nõuda ja kalu võrgusilmadest vabastada saab ainult palja käsi, pangu pakane jää paukuma või vingugu põhjatuul. Tuule kaitseks lüüakse küll muti nõudmisel augu äärele tuura külge üles kaitsepuri, kuid nõuab aastatepikkust harjumist, et märjad käed ei külma jääpurikateks. Siiski tuleb rohkem ette külmanud ninasid ja põsenukke kui külmanud sõrmi.

Aga külm pole ainus hädaoht. Kalurid varitsevad salaliku lumekoorega kaetud jääpraod ja mutiaugud. Tihti vajub kalur koos oma kelgu või koguni hobusega läbi jääprao. Alati peab olema käepärast tugev puss, et see sissekukkumisel lüüa tugeva hoobiga jäässe ja end välja hoovata.

Kuid randa on ikka oma kümmekond kilomeetrit. Algab kaluri võidujooks külmaga — kas mees jõuab randa enne, kui külm tõmbab ta kasuka ja riided kõvaks kui raudpleki? Tavaliselt ei pääsegi kalur omal jõul kuigi kaugemale. Aitama peavad kaaslased. Jäätanud meest tuleb rannal kloppida kas või kaigastega, enne kui ta suudetakse vabastada rõivastest.

AUGUST REI, meie avaliku elu silmapaistvamaid kujusid, pühitses hiljuti oma 50. sünnipäeva

Veel halvem on lugu kevadel, kui püük täies hoos, kuid tuuled võivad iga tund puhuda jää liikvele. Hea, kui seda märgatakse õigel ajal. Tihti aga kannab torm kalurid kaugele merele ja läbi jääsupi ei pääse neile appi paatide ega keldudega. Inimesed enamasti pääsevad, kuid ikkagi jäävad säärasel juhul kadunuks püünised — kaluri ainus varandus.

Heal püügiajal aga tasub meri hästi kaluri vaeva. Kohakala läheb meil ekspordina välismaale, peamiselt Rootsi. Koha kilost maksetakse krooni ümber, ja on päevi, kus kalur võtab tosinast mutist välja kuni sada kilo kala. Siiski on rohkem selliseid päevi, kus mutid on tühjad või tuleb neist pilduda välja ainult okasturjalisi merehärgi.

Pärnu kalurid mutti nõudmas. Vasakul Jänkimees ise

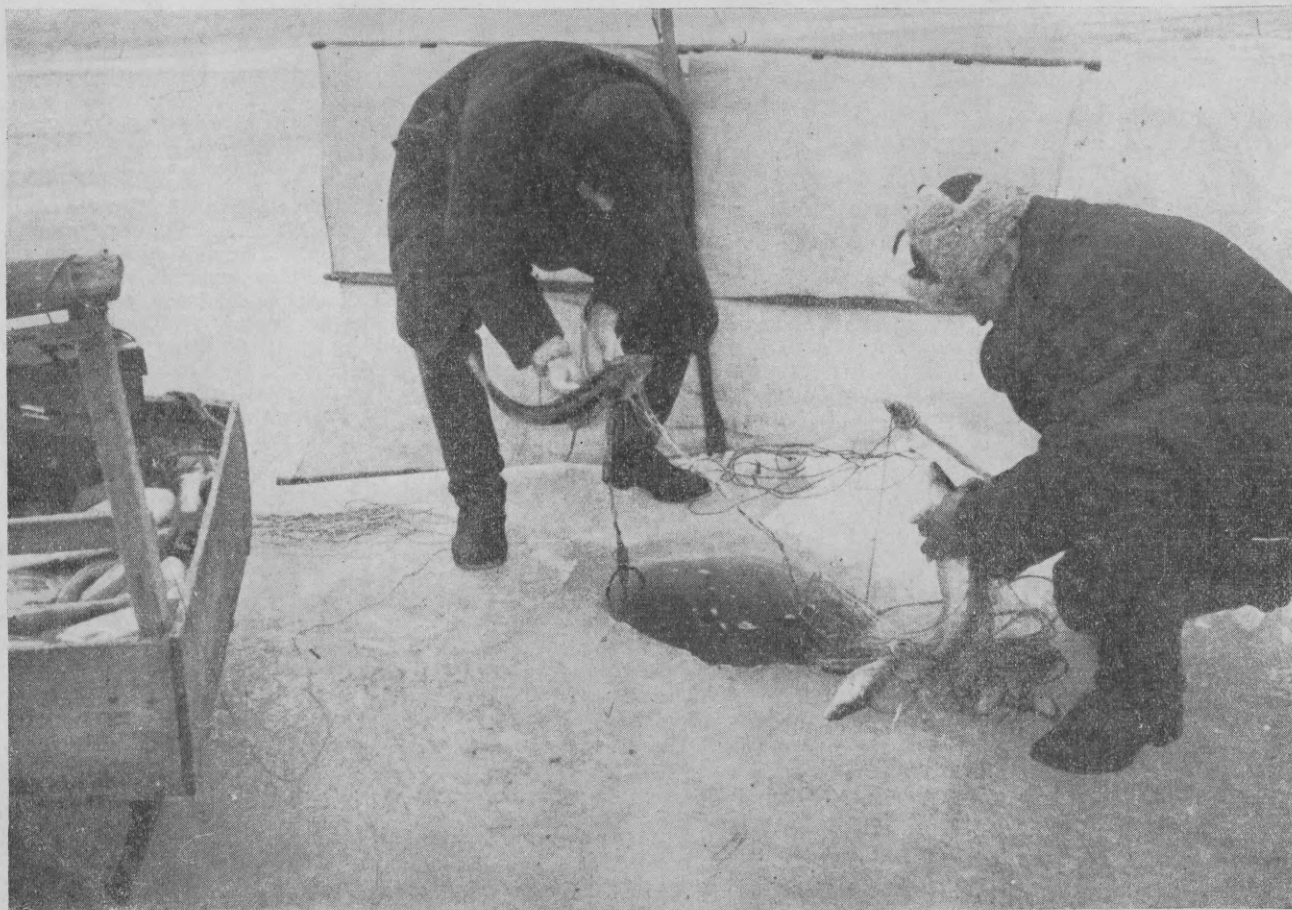

Foto Hinto

SELTSKONNADAAME KODUSES TEGEVUSES

Tänapäeval kurdetakse, et naised, eriti paremast seltskonnast unustavad seltskondlise tegevuse kõrval täielikult oma kohused perekonna vastu ja elavad ainult ühingu-tele, seltsidele, kohvikule, kinole jne.

Et säärased süüdistused ülekohtused on, selle tõenduseks toome ülesvõtted kahest Tartu tuntumast prouast, keda meie

vasakul: kindral Tõnissoni proua linna-
pea lõuna eest hoolitsemas ja paremal dir. Jõudu proua hoolega oma poja sünnipäeva vastu valmistamas.

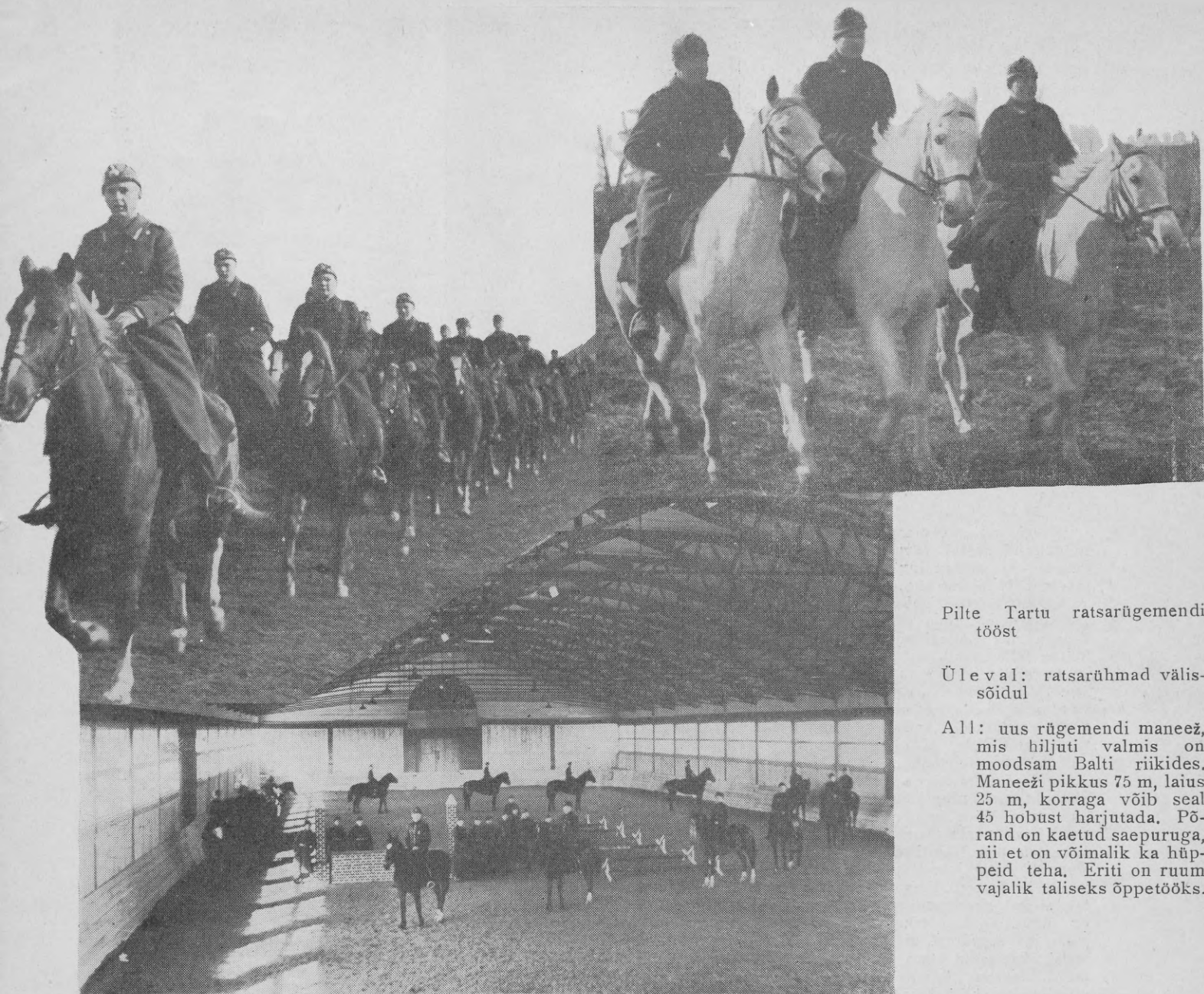
RAAMATU-AASTA VALITUD TEOSSED

O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastuse“ Raamatu-aasta toodangust võeti soovitatud raamatute nimestikku järgmised raamatud:

A. Gailit: „Isade maa“, romaan; K. A. Hindrey: „Urmas ja Merike“, romaan; A. Jakobson: „Reamees Mattias“, novellid; A. Mälk: „Õitsev meri“, romaan; M. Raud: „Kirves ja kuu“, romaan; Fr. Tuglas: „Kuldne rõngas“, novellid; M. Under: „Kivi südamest“ luuletuskogu; J. Semper: „Risti-rästi läbi Euroopa“, reisikirjeldused; prof. E. Tennmann: „Hinge surematust“; K. A. Hindrey: „Kill Martus koolis“; R. Roht: „Esimene armastus“, romaan; A. H. Tammsaare: „Ma

armastasin sakslast“, romaan; A. Haava: „Laulan oma Eesti laulu“, luuletuskogu; M. Raud: „Kauge ring“, luuletuskogu; dr. K. Lellep: „Individaalpsühholoogia; Jakob Liiv: „Elu ja mälestusi“, memuaaride kogu; prof. J. Piiper: „Pilte ja hääli kodumaa loodusest“; R. Roht: „Tsaari ohvitser“, mälestustekogu; W. Shakespeare: „Romeo ja Julia“, näidend; A. H. Tammsaare: „Kuningal on külm“, näidend; F. E. Sillanpää: „Silja“, romaan; H. Mäelo: „Pärt on minu sõber“, noorsoojutt; R. Roht: „Väleküüs ja Tuhknai“, noorsoojutt; C. J. Kieviit: „Kuidas elas van Dick Trom“, noorsoojutt.

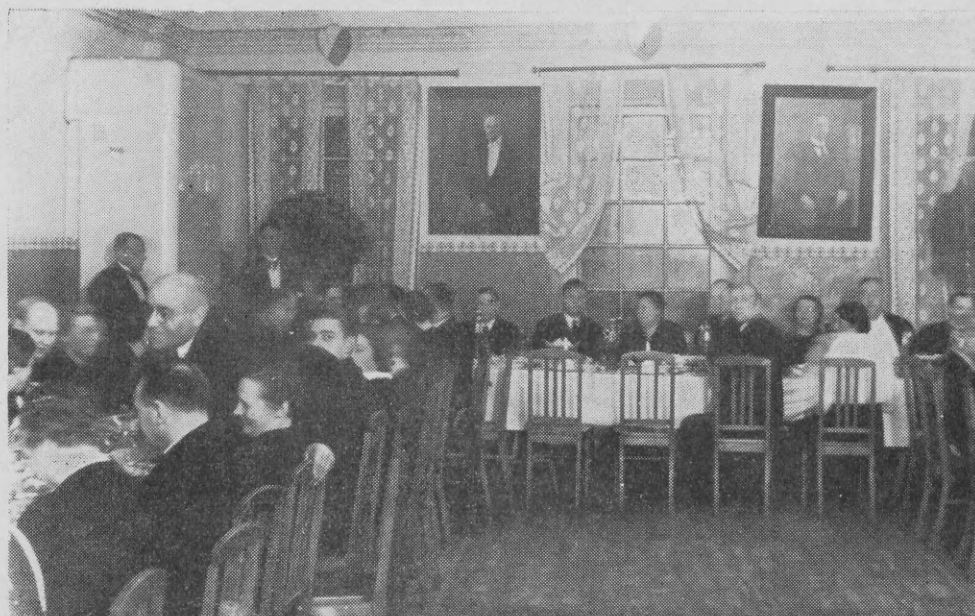
Pilte Tartu ratsarügemendi tööst

Üleval: ratsarühmad välis-sõidul

All: uus rügemendi maneež, mis hiljuti valmis on moodsam Balti riikides. Maneeži pikkus 75 m, laius 25 m, korraga võib seal 45 hobust harjutada. Põrand on kaetud saepuruga, nii et on võimalik ka hüppeid teha. Eriti on ruum vajalik taliseks õppetööks.

Foto Hinto

Nurk hiljuti sest Tartu saarlaste lõbusast koosviibimisest

KIRI VÖRUST

Johan Jaason, oli 41 aastat Võru „Kandle“ Seltsi esimees. Valiti hiljuti „Kandle“ Seltsi auliikmeks

Keegi meie suuremaid avaliku elu tegelasi lausus möödunud aastal Võru lähedal suvitades, et Võru on vaikuse- ja tolmu-linn. Selle paari sõnaga on tõesti tabavalt iseloomustatud suvist Võru. Vaikust ja rahu (ning kummipuid igal aknal!) on selles pisilinnas alati. Ja tolmu — seda on siin suviti, et vähegi tuulisema ilmaga ära püüagi silmi lahti hoida. — Talvel pole Võrus küll tolmu, ent seda sügavam on vaikus.

Kevade tulekuga on haripunkti jõudnud ka seltskonnalaenu ja -tegevus: organisatsioonid on pidanud või peavad oma aastakoosolekuid — sõnaga, tehakse inventuuri pidudele, pallidele, kontsertidele, fašingutele, teatriendustele ja muile ettevõtetele, millest koosnevad moodsa seltskonna eluavaldused. Kõigi organisatsioonide juhatused on püüdnud näidata, et nad teotsevad aktiivselt ning liikmeilgi ei jää muud üle kui valivad vana Võru kombe kohaselt „vanad tagasi“. Ainult Võru vanima organisatsiooni „Kandle“ seltsi peakoosolek tegi hiljuti väikese kõrvalnõksu või „revolutsiooni“, jättis juhatuse tagasi valimata kauaaegse esimehe J. Jaasoni, kes sama seltsi on juhtinud 41 aastat, sellest suurema osa esimehena. See vana veteraan on olnud Võru seltskondlike ürituste tugevamaid tugevaid, ja seepärast ei olnud sugugi üleaarne „Kandle“ seltsi üksmeelne otsus tema auliikmeks valimises. Seega on J. Jaason „Kandle“ teine auliige, kuna esimeseks auliikmeks valiti juba mõni aasta tagasi riigikohtunik K. Parts. Pääle Jaasoni langesid seekord „Kandle“ juhatuselt välja veel kauaaegsed liikmed V. Neumann ja P. Etter. Seda „verevärskendust“ pooldasid innuga ka lahkunud juhid ise.

Selline on tänavukevadine Võru seltskondlike ürituste bilanss, ja see näitab üsna tõhusat tõusu. Ei saa öelda sama aga kahjuks siinsete vaimsete ürituste kohta. Töötajaid sellel viinamäel on hoopis vähem ja sellest sõltuvalt on tulemusedki üsna nigelad. Vaimse Võru peaaegu ainukeseks keskuseks on olnud „Kandle“ teater oma asjaarmastajate näitlejatega. Siingi kollitas sügisel kriis, sest kade Tartu „Vanemuine“ ei võinud näha, et väikese linnakese teatri laval ka „kedagi“ on — meelitaski siit mitu tublit tegelast enda juurde. Kaotus andis end Võrus valusasti tunda. Aga saadi sellestki üle, kuna jäi püsima hulgate vanemaid tegelasi ja mõningate pingutustega on suudetud praeguse hooaja lõpuks koolitada ka mõni hoopis uus tegelane üsna häaks lavajõuks. Siin tuleks päris kiitvalt mainida prl. Adelit, kes Verneuille'i „Maksumaksjate koolis“ andis juba päris kenakese kuju.

Raamatu-aastat alustati kaunis suure hallooga, oli palju ilusaid kavatsusi ja mõnel tegelasel õige rohkesti suuri sõnu, kuid kõik see tundus nii rohkem sama tegelase eneseilistuseks kui tööna, mis oleks võinud anda

suuremaid tagajärgi. Kevadtalvel kirjastuste poolt korraldatud raamatute odavnädalatel, kus meie tunnustatumate suurmeistrite tõhusamaid teoseid pakuti mõningate sentide eest, läbimüügi üle seekord Võru raamatuarid ei nurisenud: ostjaid olevat seekord leidunud isegi maalt rohkemal arvul kui varemalt, kuigi enamuses on maal ikkagi veel elamud, kus peale mõne harva sinnaeksiva ajalõhe ainukeseks trükisõnaks on lauluraamat ja piibel — või isegi seda mitte; kus lektüüriks on ainult tasuta jagatavate kalendrite sabajutukesed. Nii siis on „tähtsamatutel“ veel praegugi täita suur ülesanne meie rahva vaimuelu arendamisel. Kas ei tuleks siis mõelda ka eesti kalendri juubeliaasta korraldamisele? Veel enam: kas „kalendritegijad“ ei võtaks oma populaarsust arvesse ja ei hakkaks andma „sabades“ seniste kesteab kust hangitud kahtlase väärtusega jutukeste asemel vestekesi, millel oleks natukegi kunstilist väärtust. Sellega nad aitaksid — päris tõsiselt kohe — tõsta meie kõige laiemat publiku kirjanduslikku maitset ning osutaksid nii eesti vaimukultuurile vajaliku teene.

Rs

Kondiitriäri J Lille lihavõtte-vaateaken

O+LUTS RÜGIP

Linoollõiked A. Peerna

„Noh, ja mis nüüd?“ tuleb Ülesoo noorperenaine vanatarest, kuivatades käsi põlle külge.

„Mis, mis?“ kergitab Toots pead, silmad natuke vidukil, veidi hirmul, et jumal-teab millise jutuga ta jälle tuleb.

Ja siis seisatab Teele läve juures nagu võõras, ning: „Kas me seda rukist veskile ei vii? Seal vanatare tagakambris oleks väga hea kuivatada pesu; nüüd seal on terad. Mina sinu asemel teeksin nendega midagi muud kui lasta neid seal kas või idanema minna.“

„Oh,“ hakkab Joosep plotskit keerama, „juba homme paneme rukkid kotti. Ma ainult ootan seda, seda . . .“

„Keda?“

„Lible-Kristjanit.“

„Imelik, sa ei saa ka midagi ilma temata!“

„Einoh, saab küll aga . . .“

Õues ainult kaks korda haugatab koer, laisalt nagu moe pärast, tähendab — ta tunneb tulijat. Seepärast see haugatuski on selline pealiskaudne, otsekui: tere, tere! Seegi läheb rohkem peremehe meeleheaks — vaata, ma olen siin ja valvel, ja kas näe, ma tõesti olen siin.

Sisse astub Ülesoo tallu üks mees, keda järsku enam ei tunnegi. Nässu ja vanaks jäänud, üksnes see silm . . . Ei ütle seegi enam palju, kuid kes tunneb selle silma omanikku, see teab, kellega on tegemist. Justament nagu kogu Paunvere rahvas, teeskleb temagi nägematust: „Tere, siitmaja omad!“ ütleb. „Küll aga on vastik ilm!“ Käed klõpsti kokku ning siis veel kord: „Tere!“

Aeg annab end tunda, aeg rõhub.

Mõni kannab seda raskust kergesti, otsekui ei peksaksi teda issanda vitsad, kuid teine, priske ja punane, ähib ja puhub ning pistab sulle käe pihku: „Oh, jumal!“

Vaatad üles ja mõtled: „Mis ta pobiseb?“

Ent näe ta p e a b kaeblema, sest keegi on tulnud ja olnud ja temale liiga teinud.

Tõstab siis see tulija oma karvase kärsa nagu vanal heal ajal, vaatab toas ringi ning muidugi peab midagi ütleva.

„Kas lähme või?“

„Nojah, jah,“ tõuseb Ülesoo Joosep pliidi suu eest, „eks me's lähe. Vaata, Teele!“

„Mida ma vaatan?“

„Noh, neid viljakotte. Lible ju sellepärast tuligi. Eks sa, Kristjan, toeta end veidi — senikaua kui ma ise ka lähen ja vaatan.“

„Mis ma ikka istun,“ uriseb Kristjan, seekord täiesti ja üpris läbi nina. „Nohu on ja kõik . . . Kodus ka pole asi päris selge.“

„Kuidas pole selge? Mis seal siis on?“

„Naine, see vana Mari, krõbiseb nagu vähikott.“

„Haige või?“ läheb Teele akna juurde. „Jah, ega need mehed hooli oma naistest! Seni kui neid on, ei hooli neist keegi, aga vaadake, kui nad kord lähevad hauda, siis . . . jah, jah! Meil kõigil on suus ilusad jutud . . .“

„Mes, mes?“ raputab Lible sulgi . . . „Mes?“

„Ei midagi!“ tõmbab Toots püksirihma kindlamini pandlasse. „See käis minu pihta.“

„Kuhu sa siis nüüd lähed, isa?“ paneb see päris väike Toots, Leksi, käed seljale.

„Oh, kuhu ma ikka lähen . . .“ raputab isa poisikese hõlma. „Läheme vanatarre, teri kotti ajama. Kui tahad, tule kaasa. Mulle meeldib see vana maja. Alati, kui lähen sinna, tunnen end nooremana, kas või sinusarnasena . . . nii umbes.“

„Tuleb maha kiskuda,“ vaatab Teele prisesse õue. „Mis tarvis ta seal seisab?“

„Vanad mälestused seisavad seal sees,“ naeratleb Toots. „Ma küll kuidagi ei taha teda lammutada. Käsi ei tõuse selleks. Las vähemalt esialgu olla. Sügis juba ise teeb meele kurvaks; kui nüüd seegi kaob, siis . . . noh, ma ei taha minna luuleliseks, aga mulle meeldib kõik vana, millega on ühenduses mu noorpõlve aastad.“

... Kuhu sa nüüd lähed, isa? ...

„Vaata, vaata, kas see pole öeldud küllalt luuleliselt?“

„Noh, olgu kuidas on, aga mina küll hoiaksin alles selle hütikese nagu muuseumi või ma ei tea, kuidas ütelda. Oi küll põles ja sai tuhaks palju sääraseid vanu maju, kui pidasime sõda! Ja ometi oli iga niisuguse katuse all oma ajalugu. Sina, Teele, oled noor — Sa ei tea... Mina tean. Kui ma praegugi hakkaksin kõnelema, siis...“

„Istu ja kõnele!“ sõnab väikemees kuulamisvalmilt.

„Praegu pole aega, sõbrake. Küllap me õhtul kõneleme.“ Ja Liblele: „Lähme siis!“

„Noo — neh,“ astub kellalööja ukse poole.

Endine Raja Teele vaatab meestele järele ega saa lahti ühest mõttest, mis teda küll just ei rõhu, vaid nii häirib veidike juba mõnda aega. — Miks on Joosep nii apaatne kogu maailma elu vastu? Näe, seal on ajalehtki, mida mees ainult sõris, kuid ei lugenud nagu kord ja kohus. Praegusel ajal on Paunveres iga mees

politik, ajab tarka juttu, püüab parandada seda elu ja olukest, aga Joosep...? Nojaa, teda küll veel vaevavad ta haavad, nojaa, aga... mees siiski norutab liiasti. Kui majast on kadunud rõõmus meel, siis lõppude lõpuks kaob sealt ka ristiusk ja viisakad kombes. Näe, juba nüüdki sülgab vana Kentuki Lõvi tulle, vahel isegi põrandale, näol selline võõras naeratelu, mida temalt polnud näha endisil aastail. Ning järsku trügib pähe terve vihk mälestusi noilt päevilt, mil Toots veel oli tema peigmees. Ei, Teele ei igatse tagasi möödunud päevi, kuid praegune elu siiski pole see, mis nagu p e a k s o l e m a. Kõike on külluses, aga puudub see midagi, mis teeb elu mõnusaks. Osalt küll masendab seegi tema siseilma, et õde seal Rajal hakkab muutuma vanatüdrukaks. Tõnisson jaa, on korduvalt teinud juttu naisevõtust ja nii edasi, aga tüdruk, näe, ei võta tuld; varsti läheb asi niikaugemale, et sõsar enam isegi ei tea, mida või keda tahab. Oli ka kord keegi koolivend Luts, kes temaga kurameeris omal viisil — nüüd on seegi silmapiirilt kadunud.

„Ema!“ puudutab Leksi teda käisest. „Mis sa mõtled?“

„Oh, las ma vahel mõtlen natuke. Sinagi mõtled.“

„Jah, mõtlen küll, aga praegu mul on igav.“

„Igav? Mine vanatarre. Isa ja Lible on seal — aita neid.“

Jah, seda võiks teha.

Võtab mütsi ja astub õue. Vaatab ringi, kõneleb koeraga — targasti, nagu tema isagi omal ajal kõneles koertega. Siis valib kõige suurema porilombi ning astub sinna, sulistab; vaatab, kas vesi kerkib üle sääрте. Sulane Madis sõidab õue, kõhib vankril ja manitseb: Poiss, poiss, mida tempu sa teed!

Aga need seal vanatares kühveldavad mahlakaid teri kottidesse. „Küll ikka on suur see jumala arm!“ pühhib Lible oma vesist silma.

„Kuidas sa seda siis nüüd nii korruga taipasid?“ muheleb Toots.

Eks ta siis vaadaku ometi, milline kuldne rukis!

„Jah, rukis on ilus. Küll Teele annab sullegi ühe koti-täie.“

No ega ta's seepärast hakanud rääkima; ega Kristjan Lible pole mustlane.

„Einoh, hea'nd küll. Mis Paunveres uudist?“

„Uudist on küllalt. Pühapäeval on vallamajas koosolek.“

„Millal neid seal ei ole,“ muheleb Ülesoo peremees.

„Kas Jorh jälle astub ette? Tema ju nüüd suur kõne- ja asjamees. Ma ei tea, kust ta võtab need ilusad sõnad? Mina ei mõista kõnelda nii ladusasti. Aga tema nagu trükib.“

„Mis tal viga kõnelda: tal ju maailma patsakas raha pangas, asunikutalu tulemas. Katsugu kõnelda minusugune mees. Ei, kas teate, nüüd üldse on kõik hakanud kõnelema; ega nüüd muud kui istu nurgas ja kuula. Kuid ühte ma pean ütleva: Kiire Jorh polegi väga loll mees. Tean, et tarkus tuleb ühes varandusega, jajah, aga tema . . . Noh, aga nüüd on kõige peale vaatamata siiski kimpus.“

„Mis kimpus? Ära sa'nd, Kristjan, jälle hakka ajama oma hundijutte; olgugi et me vanasti olime temaga natuke vastamisi, aga ma ei taha tühje jutte. Olen neid kuulnud juba nii palju, et kõrvad kumisevad.“

„Nagu nad mul ei kumiseks. Ei, peremees, seekord on vakt, mitte lori. Näe, seesama õmbleja mampsel ei anna Aadnielikesele hinge- ega unerahu.“

„Mis ta siis tahab temast?“

„Ah mis ta tahab . . .?“ pilutab kellamees silma.
„Noh, eks te arvake, mis ta tahab?“

„Kust mina tean.“

„Raha tahab. Juba asi kohtus. Vaadake, kui me vanasti liugu lasksime, eks me siis pidanud kelgu mäest üleski tirima. Kiire-saks aga tahab ainult alla lasta; ülesviimine nagu polekski tema töö. Ja nüüd mul äkki kadus meelest üks sõna . . . Ali . . . ali . . .“

„Kas alimendid?“

„Noo-jah, jumala õige. Vaat, mis tähendab kooliharidus — teil kohe käes see sõna. Kas ma siis nüüd pean veel edasi rääkima?“

„Aitab sellestki, kui . . . see on õigus.“

„Einoh, jumala eest — õigus! Stoi, üks mees sõitis õue. Las ma vaatan.“

„See on Madis.“

„Ei, Madis tuli juba enne; see on keegi võõras. Noo — jah, kas ma ei ütelnud? — Köster!“

„Köster? — Mida imet see siia otsib? Selle ilmaga? Kas laseme ütelda, et meid pole kodus? Temal alati on hirmus pikk jutt. Parem kui juba olekski tulnud sõber Kiir: teda ma pole enam ammugi näinud oma ihusilmaga.“

„Ärge te rääkige niipalju sellest vanast koogumehest — vaata, kui tuleb seegi. Nüüd ta just seda teebki, et ratsutab ringi mööda küla ja teeb politikat. Üks päev nägin teda koguni por — por — Näh, jälle läks meelest üks uus sõna — justkui vitsaga löödi. Ei, vanaks hakkama jääma, pole minust enam asja midagi. Aga tühja — tüdruku — pirts on juba suur küllalt, et ennast ise elatada; las me Mariga läheme sinna, kuhu vaja.“

„Kas tead, Lible, mis ma siis teen, kui lähed siinna? See muidugi tuleb üksnes sel puhul, kui elan

. . . Siis valib kõige suurema porilombi . . .

sinust veerand tundi kauemini. Ma ronin Paunvere kirikutorni ja löön kella . . . sinu matuseks. Sa oled juba nii palju tagunud seda instrumenti . . . las mina ka vahel . . . siis on Jorh Aadnielil jälle midagi rääkida. Mõni minut tagasi ütlesin, et ma ei salli tühje jutte, aga vahel . . . Issanda vägi — kuhu jäi meie köster? Aga ühte ma palun, Lible, ole mõistlik ja viisakas. Olgu minugi nimi kas Jaakub või Juudas, aga ta, see pagana köster ikkagi oli mu . . . mu . . . Noh, aita nüüd sina mind — juba hakkas minagi natuke unustama.“ Ning lastes pooltäidetud koti: „Vist küll hakkas minagi vanaks jääma. Ja siis see sügis . . . Jah, ma saan aru nii mõnestki asjast paremini kui enne — kas mäletad? — ega ma saa hästi leppida selle lõtvusega — olen ega ole, kuid olen siiski.“

Lible ei lausu seepeale sõnagi, ta vaid tõstab sõrme — nüüd peagu oleks nuusanud jumala ilusa vilja peale!
„Tuleb!“

... Vaat, mis tähendab kooliharidus ...

„Kes?“

„Noh — köster. Uskuge, peremees, ma püüan olla viisakas. Ja kuigi ma ütlen mõne sõna, siis olge nii lahke ja koputage mulle selja peale — on üks osa inimesi, kes jäävad rumalaks just seljast. Üks neist olen mina ja teine ... praegu tuleb uksest sisse. Ma olen viisakas, kui jumal aitab.“

(Järgneb)

RAAMATU KANGE

1

Raamat rändas läbi Tartumaa.

Eesti raamatu 400. aasta juubeli puhul toimus üle kogu riigi laialdane raamatupropaganda. Et raamatut laiadele hulkadele otsekohe lähedale viia, selleks korraldati igas maakonnas raamatu rändnäitused, mis läbi käisid kõik maakonnas olevad rahvarikkamad kohad. Näituste juhtideks olid igal pool kas selleks kohased isikud või jälle tagavaraõpetajad, kes vastavate juhiste järele talitades tutvustasid ja levitasid raamatuid, andes ülevaadet eesti raamatu arengust sajandite kestel, kui ka seletades ja valgustades meie raamatu praegust seisukorda ja tähtsust.

See raamatu-propagandatöö on olnud suur kultuuri- töö ja õigusega võime nimetada raamatu rändnäituste juhte Raamatu-aasta kangelasteks, eriti kui silmas pidada, et selline rändamine raamatuga läbi maakondade polnud sugugi lihtne ega kerge. Laseme jutustada siin rändnäituste juhtidel enestel.

Tartumaa raamatu rändnäituse juhiks oli hr. Leonhard Villak, endine õpetaja ja kogenud kirjanduse- ja kunstiteoste levitaja. Teda kõnetades jutustas hr. Villak:

„Tartu maakonna koolivalitsus muretses mulle hobuse ja ree. Ladusin 600—700 RA. komitee poolt valitud ja Haridus-sotsiaalministeeriumi soovitatud raamatut kastides rekke, suur reklaamsilt ree pärale, ning sõit läbi Tartumaa läks lahti.

Algasin teekonda 19. detsembril 1. a. ja lõpetasin 12. märtsil s. a.

Seega olin teel ligi kolm kuud ja külastasin 72 kohta maakonnas.

Niipalju kui suutsin kindlaks teha, ulatus näituse külastajate üldarv kuni 12.000, nendest 5107 õpilast. Kirjandusõhtuid näituse külastajatele korraldati 28 koha. Aga sageli tuli endal pidada aktusekõnet ja lugeda kirjanikkude uudisteostest palasid. Sõidu üldpikkus oli kuni 1101 kilom. Tuli rännata läbi lumetormide ja vihasadude. Sageli muutus tee ajuti nii pahaks, et ei saanud edasi ei ree ega vankriga. Pidingi muutlikkude teeolude tõttu sõidukit mitu korda vahetama. Aga juhtus ka seda, et ise asusin hobuse kõrvale appi koormat vedama. Selline teekond oli nimelt Kongutast Tartu, ligi 35 kilom., pealegi ööpimeduses.

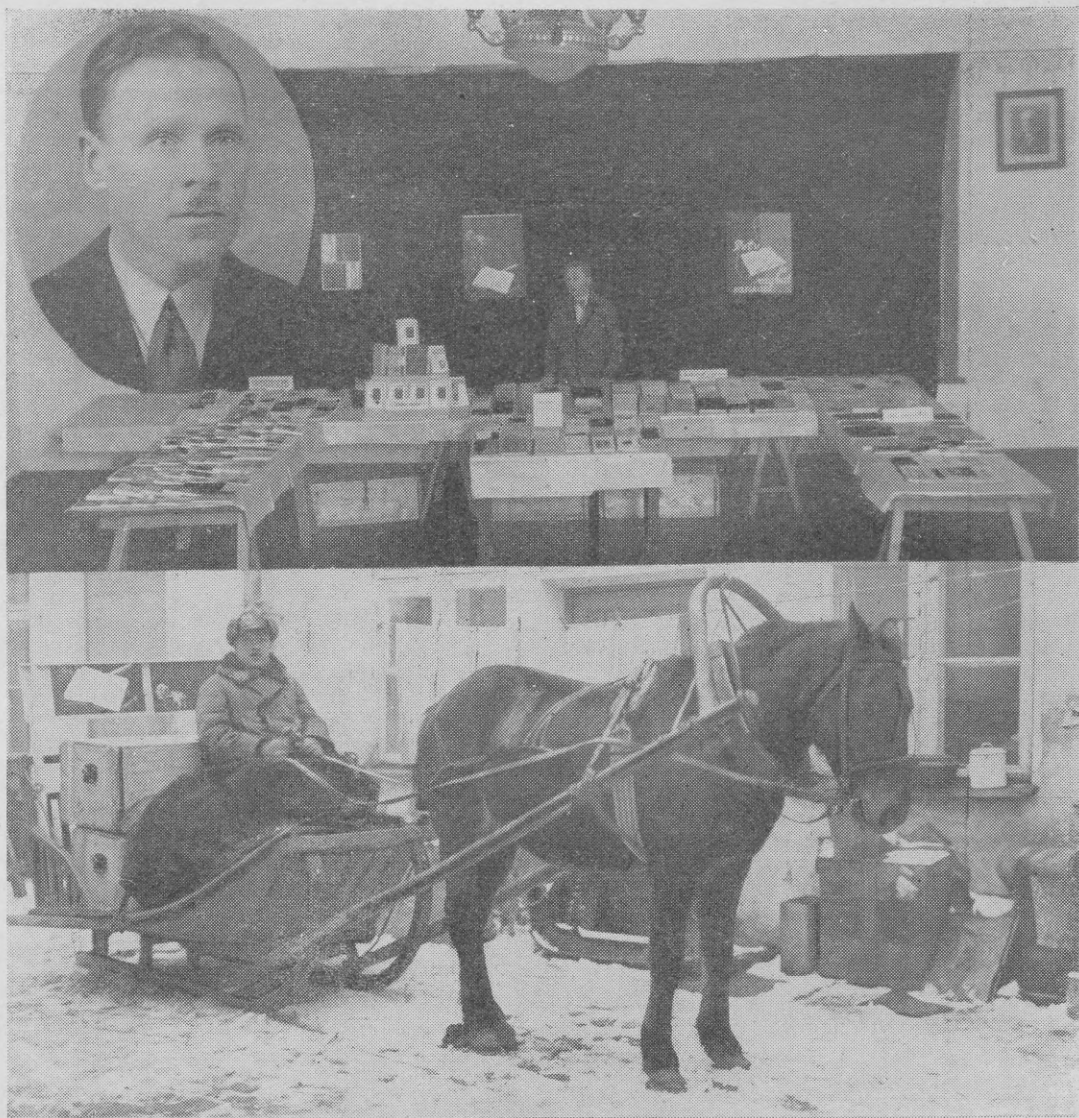
Vastuvõtt oli igal pool hea. Näitus peatus peamiselt koolimajades. Kuna näituse aeg oli igal pool varem teada, siis läks kohapeal kõik ruttu. Suurt abi ja vastutulekut näitasid igal pool kooliõpetajad ja õpilased. Kõikjal avaldati soovi, et selline raamatu rändnäitus ka edaspidi rahva sekka tuleks.

Üldiselt pean märkima, et rahvas tundis suurt huvi raamatute vastu, ostes raamatuid ja pärides raamatutesse puutuvaid teateid.

Ei puudunud teekonnal ka humoristlik joon: ühes kohas päris vanem talumees, kas mul on kalendreid müüa. Eitavat vastust saades sõnas taat: „Noh, see on alles ime! Kõige tähtsam raamat ja seda sul ei ole! Kae sina ilma tähtraamatuta olla üts ajastaig, ja siis sa näed, et ei tiija sa mitte midagi, mis kuu vai päiv om, kunas pühi omma vai laato peetäs- kunas päiv lätt, vai tõses...“

Teises kohaks oleks ma peaaegu ilma raamatuteta jäänud, sest 4—5 kohalikku kangemat meest tahtsid kogu näitust korraga ära osta, nimelt kahel põhjusel:

AASTA LASI

Ülal: Tartumaa raamatu
rändnäitus Jõgeva algkoolis

Ovaalis: Rändnäituse juht
Leonh. Villak

All: Raamatunäitus siir-
dub Tartust välja

esiteks saada endale korraka terve raamatukogu ja teiseks üllatada lähemaid näituse punkte raamatute puudumisega...

Kokkuvõttes tuleb tervitada raamatu rändnäituse mõtet ja soovida, et neid korraldataks ka edaspidi. See tuleb kasuks nii raamatule kui ka lugejale."

J. V.

2

Raamatu rännak Võrumaal

Võrumaa koolivalitsuse poolt korraldati Raamatu-aasta lõpul maakonnas raamatute rändnäitus, mille juhiks ja korraldajaks oli tagavaraõpetaja F. Toode. Näitus külastas Võrumaa 25 rahvarikkamat kohta ja ei saa külastajate arvu üle just nuriseda. Viimane tõusis kokku üle 4300, millest küll oli üle 50% õpilasi. Kuna näitus korraldati igal pool koolimajades, siis olid õpilased innukamad väljapanekute vaatajad.

Ega vanemadki jäänud raamatute vastu igal pool ükskõikseks. Tulid nemadki ja imetlesid meie raamatute rohkust, nende ilusat välimust ja muidugi veel rohkem nende hinda. Vähesed aga sõandasid neid osta. Nüüd- sel materjaalsel ajastul on raske vallutada vaimsetele

aladele uusi pooldajaid. Võrumaa rändnäitusel müüdi siiski 130 raamatut.

Juhtus ka seda, et salkkond nooremaid tegelasi tuli koolimaja juurde, kolas siin samuti ringi, kuid kui neid paluti ka näituseruumi sisse astuda, siis öeldi lakooniliselt: „Ega me pole lapsed, et läheme raamatuid vahetama“.

Väljapanekuid näitusel oli alul 400 ümber, kuid hiljem tõusis see arv üle 500, kuna kirjastused saatsid uuestiilmunud raamatuid üha juurde. Kokku kogus seda meie vaimuvara Võrumaa rändnäitusele kaks umbes 150 kg kasti. Kuigi see arv ulatus vaid ühe väikese murdosakeseni eesti keeles seni ilmunud raamatutest, siiski vangutasid paljud pead imestudes, kes küll neid nii palju on jõudnud kirjutada ja veel enam, et kes neid kõiki suudab küll läbi lugeda. Kui neile imetlejaile seletati, et meie raamatuid on veel mitu ja mitu korda rohkem, siis saadi üsna lihtis ja imestav vastus: „Mia küll na inemise' hinnäst piäsi: vaivama säändsidi kirotamisega, ega ütski, kes nä' vai läbigi lugö, jõvva' meelen pitä' mis tan om kirotödu“.

Üldiselt aga jäi rahvas näitusega ja rahule võisid jääda enam-vähem ka korraldajad, sest suures ulatuses rändnäitus sooritas siiski oma kaugema sihi: tutvustada meie tänapäeva raamatuga meie laiema kirjanduse R.

S U U R T E O S E

EESTI AJALUGU

I köite uuele trükile ettetellimiste vastuvõtmine avatud.

Kolm aastat kestnud põhjaliku töö viljana ilmus 1935. a. jõuluks „Eesti Ajaloo“ I köide 2000 eksemplaris. Usaldus selle raamatu vastu oli juba nii suur, et kogu trükk ette telliti ja vabamütügile ei läinud ühtki eksemplari. Rahuldumata jäid ka hulk hilisemaid ettetellijaid.

Arvestades sellist menu, samuti ka hiljem arvustuse poolt raamatule osaks saanud kõige kiitvamat hinnangut, on Eesti Kirjanduse Selts asunud teise trüki väljaandmisele, mis ilmub eeloleval suvel.

Et tulla vastu uutele tellijatele kõige suuremal määral, on avatud ettetellimine **kuni 15. aprillini** endiste hindadega. Selle ajani maksab raamat **5 krooni brošeeritult** ja **8 kr.** nägusas **poolnahk standardkõites**, hiljem aga **7 kr. 50 s. ja 11 kr.** Raamatu suurus 458 lk., sisaldab 170 pilti, kaarti ja skeemi, neist paljud kriitpaberil ja värvides.

Teose peatoimetajaks on Eesti ja põhjamaade ajaloo
professor **H. Kruus**, I köite tegev toimetajaks — Eesti
ja naabermaade muinasteaduse professor **H. Moora**.

Raamat, mille puhul põhjust olla uhke.

„Käesoleva raamatuga on antud esimene teaduslikult läbitöötatud käsitus meie varasemast ajaloost. See on sisuliselt igati õnnestunud töö, mille üle on põhjust tunda uhkust kõigil, kes on huvitatud meie rahva ajaloost. See raamat on kirjutatud eesti teadusmeeste poolt, kuid see, mida seal pakutakse, pole nende tehtud, seda on paljude inimpõlvade kestes teinud meie kanged esivanemad. See raamat näitab, et meil pole vajadust oma mineviku auväärsemaks tegemiseks kasutada ajalookirjutamisel selliseid uudseid „töömeetodeid“, nagu neid rakendatakse meie lõunapoolse naabri juures.“

Mag. Evald Blumfeldt, Eesti Kultuuriloolise Arhiivi juhataja.
„Päevaleht“ 22. II 1936.

Tellimisel maksta raamatu hind posti jooksvale arvele nr. 20-36 ja kirjutada tellimine sissemaksu kaardi lõigendile.

EESTI KIRJANDUSE SELTS

SUURTURG 12, TARTUS, TELEFON 6-01.

Kirjandus

Kahe romaani sünnisaladusi

Enn Kippelit usutlemas

See oli aasta tagasi, kui avalikuse ette astus oma esikteose „Ahnitsejatega“ Enn Kippel. See nimi oli isegi enam-kirjanduslikes ringkondades peaaegu täiesti tundmatu ja seepärast tuli tema romaan kõikidele täieliku ootamatusega.

Nüüd on „Ahnitsejate“ ilmumisest möödunud aasta ja arvustus on noore autori esikteose kohta oma arvamuse öelnud. Kippelil on vahepeal valminud aga taas uus, umbes 600 lk. romaan: „Suure nutu ajal“, mis rajatud ajaloolisele ainekule ja käsitleb Vene-Liivi sõjaga ühenduses olevaid sündmusi. Romaani peategelaseks ja keskeks kujuks on Tallinna müntmeistri poeg Ivo Schenkenberg, keda kroonikud tituleerivad veel „Liivimaa Hannibaliks“. Raamatu esimene osa ilmub juba enne pühi „Noor-Eesti“ kirjastusel.

Kohates jubuslikult kirjanikku, esitame talle paar uudishimutseva inimese lihtsat küsimust: kuidas ta töötab, kust sai ainet oma romaanidele jne. Küsiteldav vastab tagasihoidlikult ja tuleb tihti küsimuste varal ülal hoida vägisi katkema kipuvat jutulõnga.

Enesest ja oma tööst seletab Enn Kippel:

„Kirjanduslike huvidega olen olnud alati, kuid enne „Ahnitsejate“ ilmumist polnud mul trükkis ilmunud peaaegu midagi, kui mitte võtta arvesse paari novellikost kooli õpilaskirjades. Ja „Ahnitsejate“ kirjutamise mõte — seegi tuli päris ootamatult ning isegi järsku. Tõukejõuks said siin omaaegne „rahvalikumine“ ning mõned elus nähtud iseloomulikud kujud. „Rahvalikumises“ nägin teatavat ahnitsemist võimu järele, kuna paljude inimeste juures ilmneb samane ahnitsemise tung varanduste järel. Tekkis tahe liita neid kahte ahnuse avaldusvormi üheks tervikuks romaanis. Hakkasin tasa-pisi konstrueerima romaani sündmustikku ja tüüpe, kuni valmiski „Ahnitsejad“.

„Aga tüübid? Ons need võetud tegelikust elust või väljamõeldud?“

„Osalt siiski elust. Romaani peategelane Jakob Vaal on õieti üks paljunähtud kuju Tartu „Ülejõe“ agulist. Muidugi pole ta elus täpselt selline kui romaanis. Tüübi täiuslikkuse saavutamiseks tuli talle poekida külge ka omadusi ja tegusid, milliseid tal tegelikult pole. 80 prots. ulatuses on ta aga siiski reaalne isik tegelikust elust. Ja ära tundis agulirahvas kohe Vaali algkuju, kui luges romaani. Mees ise olnud üpris kuri. Ahvardanud isegi kohtusse minna. Samuti on romaani teise peategelase Sepaeide prototüüp ole-

mas. Kui „Ahnitsejad“ ilmusid, joosnud agulirahvas tema akna alla ning kisanud: „Vaat' nüüd alles tulevad su mustad teod avalikuks“.

*

Jätkuda saab jutlemine Enn Kippeliga mõni päev hiljem tema kodus. Seekord keerleb kõneaine kirjaniku uue romaani ümber.

Jutustab „Suure nutu aja“ sünnist autor:

„Ajaloolise romaani kirjutamise mõtet kandsin peas õieti juba enne „Ahnitsejate“ kirjutamist. Tahtsin kirjutada tingimata sõjaromaani, kuna mind kõige enam on alati huvitanud seesugused teosed. Esialgu valisin romaani põhisündmuseks Ümera lahingu. Hakkasin tasapisi koguma materjale ja kirjutasin valmis isegi mõned katked. Siis ilmus aga järsku Mait Metsanurga „Ümera jõel“. Kuna minu poolt plaanitud ainekule oli nüüd romaani kirjutatud juba meie kirjandusilma silmapaistvamaid nimed, ei julgenud ma oma kava teostamisele enam üldse mõelda. Jätsin töö katki ja hakkasin otsima uut ainet ajaloost. Lõpuks valisin Vene-Liivi sõja, kuna see periood meie ilukirjanduses seni üsna vähe käsitletud. Romaani peategelaseks võtsin Ivo Schenkenbergi. See kuju võimaldas enese ümber põimida paljusid tooaegseid sündmusi.

Tööle romaani kallal asusin 1934. aastal materjalide kogumisega. See oli suur töö. Püüdsin saada kätte kõike, mis võimaldas heita pilku ning saada ülevaadet Vene-Liivi sõja aegseist sündmusist, rahva kommetest, majanduslikust ja kultuurilisest olukorrast, sõjapidamise viisidest jne. Esialgu töötasin arhiivides. Väga palju materjale sain Tallinna linnaarhiivist, Tartu Ülikooli raamatukogust ja väärtuslikke näpunäiteid Riigi Keskarhiivi juhatajalt. Tuli lugeda läbi päris kenakene hulk igasugust kirjandust. Uurisid Vene sõjakunsti ajalugu ning lugesin Vene-Liivi sõja kaasaegsete memuaare. Nii näiteks vürst Kurbski kirjeldatud tsaar Ivan Julma elulugu oli mulle üks tänuväärsemaid materjale.

Püüdsin ainele niiöelda igati „sisse elada“. Läbiloetud raamatute arv tõuseb üle 70.

Peale kõige muu püüdsin panna erilist rõhku detailidele. Käisin läbi muuseumid Tallinnas, Narvas ja Tartus, vaadeldes neis vanu rõivaid, relvi ja mitmesuguseid esemeid Vene-Liivi sõja ajastult. Tellisin välismaalt relvade muuseumide katalooge, milledest

Ülal: Haruldane foto Kippelist (vasakul) ja Mälgust (paremal) Pilt on võetud a. 1922. mil mõlemad teenisid 2. patalj., Tartus — Kippel allohviterina, Mälk kapralina. Keskel Kippel kaitsevälisena, all — eraisikuna.

Valmissaanud „Kalevipoja“ puhul

Võru tohter Kreutzwald, nagu teada, suhtus sagedasti õige skeptiliselt ja alandlikult oma suure elutöö — „Kalevipoja laulu“ — väärtussisse. Kuid selle hiigelluuletuse värsistamisel on teda siiski aeg-ajalt vallutanud ka uhke teadvus oma teose võimsusest. Nii kuulutab ta 8-nda loo alguses pikemalt muistse laulu päritolu ja üllatavat ning imettegevat mõju. „Seal laulan tule tuisussegi, Lõhna lumehangessegi, Pistan pillvedki põlema, Lumekübemed kumama...“ Need read tabavad väga lähedalt vanade rahvalaulukute endi iseteadvat kiitlemist oma lelutuste peaaegu maagilise suggestiooniga. Ja eks ole nad ennustuseks „Kalevipoja“ hilisemale maagilisele mõjule! Kreutzwald puhus oma 20.000 värsiga tõepoolest tule jässe ja tuisusse — nõidus senise maarahva ümber eesti rahvaks, kes peagi hakkas oma „muistset“ lugulaulu uhkelt kõrvutama kõige kuulsamate eepostega maailmas...

Kuid Kreutzwald tundis end eepose koostamise ja loomistöö ajal alles üksikuna külmas ja pimeduses. Veidi enne eeltsiteeritud ridu ta lausub: „Tuleb taga targem aega, Parem pidu meie põlvel“, Siis ma laulan muistse-laulu...“ Ta nagu ei loodagi oma lugude mõjulepääsu enne kui kaugemas, heledamas tulevikus.

Need kartused olid tal küllalt põhjendatud. Kultuurilt puudulik ärksaeg ammandas „Kalevipojast“ küll palju üldist isamaalikkude vaimustust, ent peaaegu mitte sugugi viljastavat kunstilist eeskuju või inspiratsiooni, mis oleks aidanud luua eestilist kirjandust. Osalt oli selles paraku süüdi ka Kreutzwaldi enese töö puudulikkus — ta värsside liigsagedane, valusalt häiriv ja sisu tumestav keeleline vigasus.

Ei ole ime, et juba enne 1890-ndat aastat hakati nõudma „Kalevipoja“ väljaandmist parandatud kujul. Kuni 1906-nda aastani loodeti rahvuseepose valmislühvijat suurest rahvalaulude kogujast ja tundjast Jakob Hurdast. 1910-nda paiku, pärast Hurda surma, tunnistatakse aga, et üldse ei leidu meest, kes suudaks saada toime säärase ülesandega. Ja aastail 1912—18 kääriv vaidlemine ning kavatsemine „Kalevipoja“ parandamise ümber jooksis tühja murranguaegade saabumise kui ka jõudude puudulikkuse tõttu.

Kui neil aegadel mõned ootasid päris uut eedamat eepost, mis oleks geniaalselt püstitatud senise „Kalevipoja“ põhianestikul kogu eesti rahvaluule ehitusmaterjalidest, siis hiljem tuli loobuda sellest fantastilisest lootusest. Seda suurema rahuldusega ning isegi imetlusega võib vaadelda „Kalevipoega“ nagu ta äsja eesti raamatu 400-ndal aastal, 78 aastat pärast oma

alguse ilmumist on välja kaevatud oma tekkimisaaja ja oma autori keeleliste küündimatuste kihi alt! Suure restaureerimistöö on teinud peamiselt doktor August Annist. Just restaureerimiseks või uuesti avastamiseks tahaks nimetada seda tööd — sest redigeerimistoimkonna esimees August Annist ütleb nüüdse „uue trüki“ eessõnas, et on püütud „keeleliselt õieti ainult viimistleda Kreutzwaldi ses suhtes poolelijäänud teos, ja teha seda umbes nii, nagu oleks ta teinud seda oma vanas eas ise, kui tol ajal oleks paremini tuntud meie rahvaluulekeelt“.

Sellest juhtmõttest kinni pidades on oluliselt — kuni Kreutzwaldi sõnade asendamiseni uutega — muudetud peamiselt eepose rahvaluulelisi kohti, s. t. neid, kus Kreutzwald ilmesti on kasutanud aluseks rahvalaulude kasvõi puudulikke üleskirjutisi. Neis küllalt sagedasis paigus on nüüdne eesti eepos saanud ehtsaimalt eestilise ilme — tänu August Annisti vilumusele ja kunstimaitsel vana runostiili tabamiseks. Hoopis pieteetlikumalt on aga suhtunud Kreutzwaldi enese loodud regivärsse, eriti seal kus ta pakub isikupärast habrast lüürikat.

Säärase ettevaatliku, parajalt tempereeritud toimisviisiga on Kreutzwaldi suurele laulule osatud õnnelikult kätte anda ta mõjuvõim, mida tajus küll autor ise, ent tegelikult väga vähesed hilisemaist lugejast. Nüüd märkab, et „Kalevipoeg“ ei olegi selline lõtv lohe, mingi kidakeelne üht-teist heietav eeposvärdjas, nagu pessimistlikult nentisid paarkümmend aastat tagasi tõsisemadki eesti kirjanduskunsti eestvõitlejad. Vastupidi: keelesegasusist takistamatult võib nüüd kaasa sammuda õige põneva, kohati otse seiklusliku tegevusega, mis paljuti on koondatum kui muidu veatult stiilses „Kalevalas“. Võib tajuda Kalevipoja põrgukäikude ja põrgulõhkumiste iidselt kumavat ning kõmisevat luulet, jälgides ta hiiglaslikke toiminguid ja uitmisi Kreutzwaldi tüsedalt jutustava „regivärsi“ veerengul. See kuningas, kes linnade ehitusel täidab ainult materjalide kohaletoometaja osa, huvitab ühel hooil oma hämara eelajaloolise gigantsusega kui ka oma päris-inimlikkude külgedega. Liigutav on teda näha naljatlemas neidudega rahvalaulu stiilis, või vihahoos langemas inimesetapussisse, või kurvameelsuses pärast sõprade sõjasurma pagemas üksindusse, metsade peitu.

Oma lüürikselt mõjult on „Kalevipojas“ kosutavaiks puhketundideks paremad rahvalaulud- ja mitte vähemal määral Kreutzwaldi oma luule. Koidu- ja hämarikuvärvilised unistused ning mõlgutused on siin sõnastatud mingi kohmakavõitu graatsiaga; romantiline nukrus levib siit kogu teosesse ja mähib ta nõidlikku kaugusloori. Nii kerkib ülenägeva pilgu ette suur, salapärane mitmelgeliline visioon — „üks ennemuistne Eesti jutt“, nagu teda nimetas ta looja.

H. Paukson

leidsin andmeid iga relva kasutamise aja, viiside ning omaduste kohta. Lahingupiltide kirjeldamiseks otsisin üles vanade maalide reproduktsioone, kus kujutatud lahingustseene jne.“

„Kust saite nii palju aega töötamiseks, kuna olete ju kaitsevaelane ja oma teenistusega iga päev seotud?“ pärimine.

„Eks selleks läinud mu ametipuhkus, kõik vabad pühapäevad ja pooled ööd, enne kui sain oma raamatuga valmis. Huvitav on aga, et just siis, kui olin juba tööd lõpetamas, kuulsin, kuus samale ainestikule on romaani kirjutatud ka E. Saks. Seega jällegi saatuslik ühtesattumus. Lihtsalt ei vea!“

Jutt kaldub nüüd teistele ainetele, riivates muu hulgas ka kirjaniku tööd

tema kutsealal ning muid harrastusi. Selgub, et Enn Kippel on suur maalikunsti sõber ja ka ise sel alal päris tulemusrikkalt katsetanud.

Kunstniku-kalduvuste kõrval on Kippel veel suur raamatusõber ning mitmete haruldaste raamatute omanik. Tema kogus leidub näiteks eestikeelse piibli esimene trükk ja mitmeid muid rariteete.

Peale jutulõnga ekslemist mitmete ainet ümber tuleme tagasi kirjaniku töö juurde. Pärimine uudishimulikult ta edaspidistest kavatsustest.

„Praegu otseselt kirjanduslikul alal tegutseda ei saa,“ seletab usuteldav. „Tahan teha pisut tõsisemat tööd ülikoolis ja pealegi koostan 2. jalaväe rügemendi ajalugu, mis peab ilmuma 1937. a. sügisel rügemendi

20. aastapäevaks. Tuleb see umbes 500 leheküljeline raamat. Kirjanduslikuks tegevuseks olen tuleviku jaoks plaanitsenud küll kahte romaani ja jällegi ajaloolisel ainestikul. Seekord olen mõelnud valmis isegi nende pealkirjad, kuna seni pealkirjad panin alles peale raamatute valmiskirjutamist.

Ühe minu tulevase romaani pealkiri on „Õnnistegija kuldpuur“ ja see käsitleb vennastekoguduste tekkimist möödunud sajandil meie maal. Teise romaani pealkirjaks on „Kuningas ja talupoeg“ ning käsitleb Rootsi kuninga Karl XII ja Tehvan Raabega ühenduses olevaid sündmusi. Muidugi on neid vaid tulevikukavatsused ja on liigselt vara võtta neid mingite kindlate lubadustena.“

Kiri vastutavale toimetajale

Pöördun Teie poole ühe palvega, mida selle loo lõpus ära ütlen. Vahepeal tahan aga rääkida asjust, mis ei ole vähem tähtsad, sest nad on selle palve põhjusteks. Teie, nagu see vististi kindlasti õige on, ei tunne isiklikult mind. Ei ole ka asjakohane ja tähtis! Tähtsam on aga, et Teie meiesarnaseid tundma õpiksite. Sellepärast loen oma kauniks kohuseks avaldada, et olen üks neist maanoortest, võib-olla ka vanadest, kes viimasel ajal on kippunud ja tulnud linna. Teie muidugi tahate vahele öelda, et see on sündinud vastu Teie paremat tahtmist, sest olete ju kõik aeg ja kõigi abinõudega võidelnud linnastumise vastu — kahjuks ainult tagajärgedeta. Ma ei taha siin kellelegi süüd lugeda ega ütelda, et see võiks olla tingitud Teie oskamatusest, omakasupüüdlikkusest või halvast südame-tunnistusest. Oh ei! Otse vastupidi. Ma tahan siin juhtida ainult tähelepanu kurvavõitu ja raskele tõele, mis eriti nähtavalt on pugenud maa noorharitlaste ja poolharitlaste sügavasse südame ja hinge põhja — rääkimata linlastist — ning pöörab seal meie rahva eestvedajate ja tuleviku eest vastutajate õilsad sügavtähendusega liigutavad sõnad, kauged kultuurilised kaalutlused, laiaulatuslikud majanduslikud suunitlused, peenejoonelised ühiskondlikud korraldused — otse peapeale, diametraalselt vastupidiseks. Teeb otse kui Don Quijoteks, kuid selle vahega, et Don Quijote oli vaimuhaige, need on aga vaimuterved. Teistest haiguse sümptomidest oleks nimetamise väärt: inimene muutub rahutuks, tervis ei luba rasket tööd teha, ihu ei luba karedaid rõivaid kanda, kõht ei seedi lihtsat toitu, aju ei mõtle väikesi mõtteid — ja keha kipub linna ning vaim lükkab tagant järele. Hilisemateks näheteks oleks: ihu ja hing söövad ühelt pidulaualt, süda jahutub, sigimisvõime kaob, kultuur tõuseb.

Ka mina olen praegu selle pisilase küüsis. Olin priske maapoiss, tegin tööd kui hobune, võitlesin kui karu, kuni sain koolid läbi ja siis tuli see pisilane ning nüüd olen linnas. Küll rassisin selle pisilase vastu üle kümne aasta, enne kui alla jäin. Ma võitlen ka praegu, aga enam mitte enese pärast, sest olen hukas, aga paraku, teised paranegu.

Nüüd tahan veidi selgitada, kuidas see saladusliku võluvõimuga valusmagus pisilane moonutab Teie paremad sõnad maarahvale.

Teie ütlete igal pool selge sõnaga, et linn on kultuuri kants, kuhu koonduvad targemad pead, väledamad käed, kergemad jalad, libedamad keeled, kauni-mad kehad, suuremad rahad jne., et linnas jõuab tipp-saavutustele ja õitseb kaubandus, kirjandus, kunst, teadus, sport, tants, pornograafia, prostitutsioon jne. jne. Kui Te seda öelnud olete, siis peaks olema igale mehisele maainimesele selge, et tema sellisesse ekstrakt õhkkonda ei sünni ega passi, sest Teie ütlemise järgi elab maal mats, kes harib põldu, nii et pole aega ninagi pühkida, sellejuures on ta kohmetu, koomiline, räpane, arenematu, ei tunne kirjandust, ei hooli kunstist, ei taipa teadusest, tuim tantsus, peenis kombeis, kahe-mõttelisis ilukõnedes ja armastuseski. Seda ei ütle mitte ükski Teie, vaid iga linnakodanik võib oma poolt kas või vandega järele kinnitada.

Edasi Teie ütlete, rahvamajanduslikust seisukohast ei ole kasulik, et inimesed maalt linna valguvad. Ja lõpetate: Meie tulevik on maal. Kõik on õige — aga oh häda, kuri pisilane on selle puha ainult peapeale pööranud ja vastupidiselt mõistetavaks teinud. Vastu kõikide kõrgeltmõtlete tahtmist on linn maale eeskujuks saanud, nii nagu Euroopa on saanud linnale eeskujuks. Maa on teel linna, nagu linn on teel Euroopasse. Paljud lähevad aga otse maalt Euroopasse, mis on sama kui saaks algkoolist otse ülikooli. Mis võib selline algkoolist ülikooli pääseja teha? — Esialgu

midagi muud kui süüa, juua, magada, laaberdada ja värvimütsi kanda. Kuid ta tabab ka kultuuri kanda. Ja kui ta siis midagi oma seljas kannab, siis ei tea ta ise ega teised, mis see on. Üks on aga kindel: raske ei tohi see koorem olla, aga kaugele peab paistma, kõrgele kumama. Muidugi on see kultuuri pahn, mida sellised kannavad — ja ainult pisilane on siin süüdlane.

Agas mis mõtleavad maanoored linna kippudes? Seda sama, mis linna omad Euroopasse rühkides. Ühed jäävad kinni Berliini, teised agulisse. Maanoored, juurde arvatud ka ärksamad vanad, ei taha olla need orjadad töömehed, kohmetud ja räpased, kes ei hooli kirjandusest, kunstist, teadusest, (madalamaid saavutusi ei nimetata esialgu) nad tahavad jõuda ülespoole, teenida kiitust ja lugupidamist, ülistust. Ja kust nad seda leiavad? Linnast. Nii on neile sisse kasvatatud, sisse õpetatud, sisse kirjutatud, sisse mängitud, sisse tantsitud. Kuhu nad pääsevad? Nad on haridust saanud, — algkoolis, keskkoolis, gümnaasiumis. Nad ei ole enam rumalad, nad ei kuulu enam maa laiduväärt arenematusesse. Agas ometi saavad nad selle nimetuse osaliseks, kui nad maal on. Nad peavad endid millegagi eraldama maa põhilisest arenematusesest. Kes suudab, läheb linna, kes vähem suudab, toob linnast midagi koju. Mida saab aga linnast kotiga tuua, odava raha eest, mis kaugele paistab ja kõrgele kumab? Muidugi esijoonest tantsumeistred ja muud odavamad kultuuri. Need aga, kes linna on pääsenud, ei saa seal loomulikult olla kohe targem pea, kuna võistlus on väga suur, samuti ka mitte alati väledam käsi, ega libedam keel, küll aga kas kergem jalg, kaunim keha, pikem sõrm jne. jne., allapoole. Nad kõik püüavad edasi, kui neile aga ei anta võimalusi kõrgemale tõusta, siis lähevad nad alla — aga edasi, see on peasi. Nad ütlevad, rahvamajanduslikult seisukohalt pole kasulik, et harimatud linna tulevad, ja peavad soovitavaks, et rumalamad linnast maale tagasi läheksid, kus nende õige koht on ja kus nad oma linnas kurnatud ja kõhnastunud tervist võivad kosutada värskes õhus, päikese ja füüsilise tööga, pealegi kui nad ise seda igatsevad, öeldes, et nende tulevik on maal. Nemad, maanoored, võimaldavad siis neile, kes nii ütlevad. — selle tuleviku maal. Enda suhtes mõistavad nad aga seda lauset teisiti ja nimelt kutsena linna, sest maal ei ole neil võimalik tulevikku teha, ei ole võimalusi oma elumahla ohverdada kultuuri tõusuks ega rahvaarvu langemiseks, sest maal ei leia nende töö väärilist hindamist ega nende edasipüüd rahuldamist. Kuigi ka linn igaühe tööd ei hinda aubinnaga ega kultuurkapitaliga, siiski on võrratult hinnatav paljalt asjaolu, et sa oled linnast. Linnakooli kojamees tunneb ennast tähtsama isikuna kui maakooli juhataja. Ega katki poleks midagi, kui seda ainult kojamees tunneks, halb on see, et maakooli juhataja kipub seda samuti tundma. Ja seda teeb kõik see võluvaatanlik pisilane.

Härä vastutav toimetaja, nüüd avaldan oma tagasihoidliku palve.

Kuna rahvas võtab, muidugi ainult selle vaigse pisilase mõjul, kõiki teie paremaid soove otse vastupidiselt, siis oleks ju kõige otstarbekohasem soovitavate tulemuste saamiseks hakata õpetusi jagama ka vastupidiselt senisele taktikale. Mis sest, et see poleks enam see tõde, mis seni nii rohkelt suust, sulest, kunstist, teadusest ja mujalt voolanud, kui ta vaid tõena mõjuks. Lõpuks pole meil ju vaja tõde, vaid olukorda päästa. Nii peaksime edaspidi algama sõnadega: Linn pole mitte kultuuri kants, sinna ei koondu mitte targemad pead... Maal ei ole mats mitte tööori, kohmakas, räpane, arenematu...

Härä vastutav toimetaja, kuna meil on julgetud kõigi võimalikkude ja võimatute asjadega katsetada, siis loodan, et need read ei jää Teie noore energia käes tähelepanematuks.

Lugupidamisega Ermu

Kino ja propaganda

I Mustad roosid

Istud peale 8. detsembri 1935. a. sündmusi kinos linal jookseb „Mustad roosid“ — Saksa filmilavastus soomlaste vabadusvõitlusest, tsaari valitsuse ajal 20. sajandi alul. Põrandaalused koosviibimised, kasakate tulek, koosolijate tagaajamine. Film peaks sisendama igasse vaatajasse mulje, kui metsik ja julm oli tsaari-valitsus. Aga kas 8. detsembri sündmuste mõjul või välispoliitiliste lainetuste ja salaliitude sosinal ei saa kaasa tunda vabadusvõitlejate selles filmis. Kui vabadusvõitlus ainult selleks on, et hiljem naaberhõimu maale relvastatud rünnakuid toime panna, siis pole minul kahju kasakate rünnakust ja nuudist, sest mis vabadusvõitleja see on, kes teise rahva vabadusest ei oska lugu pidada!

II Kerge ratsavägi

Sügisel 1935. a. kinos jooksis film „Kerge ratsavägi“. Poola sündmustik. Kõigest paistab läbi tendents: Vene aeg oli metsik ja julm poolakate suhtes. Aga kui sa tead, et veelgi vägivaldsem ja toorem oli endine Saksamaa Poola vastu ja Saksa üheks Poola jagamise algatajaks, siis tõuseb küsimus: mis siht ja otstarve on sellistel filmidel, mis meil viimasel ajal päris kavakindlalt lavastatakse. Kas mitte vaenu äratamine endise ja tänapäeva Venemaa vastu? Kelle sümpaatiad tahetakse võita!? Et tänapäeva Saksamaa neid filme produtseerib, sellest saan aru. Aga miks peame meie õhutama vaenu naaberrahvaste ja valitsuste vastu? Man sieht die Absicht...

III Tsaari kuller

Pöörane rahvaliikumine kino sissekäigul. Rahvas jookseb tormi piletikassale. Linal jookseb Saksa filmilavastus „Tsaari kuller“. Kuna tänapäeval maailma

valitseb propaganda, siis küsid, mis sihti taotletakse säärase lavastusega prantsuse kirjaniku Jules Verne'i romaani järele. Jules Verne tahtis vist selle romaaniga soodustada sõjalise liidu loomist Venemaa ja Prantsusmaa vahariigi vahel enne Maailmasõda. Aga nüüd? Kas poolehoiuavaldus tsaari valitsusele Saksa propaganda-filmide poolt. Eelmiste filmide järele oleks seda raske uskuda. Või tuleb mässulistes tatarlastes ja nende juhhis — Ogarevis näha Vene enamlasti? Kuna lõpuks tatarlaste mäss surutakse maha ja vardasse tõmmatakse kahepealise kotkaga lipp, siis kaldub sinu poolehoid tatarlaste ja nende juhi poole, sest kuulud ju ise endise Suur-Venemaa vähemusrahvaste hulka, kel oma õiguste kaitseks tuli rasket võitlust pidada. Kuid selle filmi siht on siiski vastupidine!

Nii siis soomlastele ja poolakatele näidatakse endise tsaarivalitsuse julmust vähemusrahvaste õiguste vastu aga „Tsaari kulleris“ tsaari valitsuse au ja hiilgust ja vähemusrahvaste toorust ja vägivalda, mida tuleb armuta maha suruda! Kuna tänapäeva Saksamaa ideoloogilised juhid on baltlased A. Rosenbergiga eesotsas ja nemad propageerivad Nõukogude Venemaa valitsuse kukutamist ja Ukraina vallutamist, siis hakkad taipama Saksa propaganda siiruvirulisi keerdkäike. Aga milleks meie peame oma rahva seas meeltesegadust sünnitama filmidega?!

Kuna meie kino tööstusel näib olevat päris hea vahekord Saksa filmi propagandakeskusega, siis soovitaksin ma Saksa propaganda juhile ette panna lavastamiseks järgmist filmikäsikirja.

Sündmused Baltikumis alates 1842. a. Pühajärve sõda. Saadikute läkitamine talurahva poolt keisri juurde, kes lubanud talurahvale maad. Mõisnikkude võitlus talurahva saatkondade vastu, vangistamised ja ülekuulamisid. Üksikutel talurahva saadikutel läheb siiski korda Peterburi ja keisri ette pääseda. Tsaar otsustab oma kulleri saata Baltimaale, Lõuna-Eestisse, et talurahva seisukorda selgitada ja maa-asja uurida. Balti mõisnike salajased kriukad, et kulleri väljasõitu takistada. Kuller lahku Peterburist salaja, aga mõisnikud saavad siiski sellest teada ja Balti tsaari kuller elab oma teekonnal läbi samad õnnetused ja äpardused nagu Jules Verne'i romaanis, küll tahetakse teda uputada Peipsi järve jne. Viimaks läheb kulleril korda ühe talutüdruku juhtimisel Pühajärvele jõuda.

VIIETEISTKÜMMES LUGU

TRAKTAJAJAD • RAUDOJA NÕUANNUSTI •
OLEVIDOOG JA LINNARHATUS • FROGAS SAATUS

Ki mind ke
lad kuller-
õud.
Mõned
mõisteid
mõistat-
vad.
Vallad vastu võetakse.
Müü su lapse lõpetada.
Sis ehk lõpetu mõel lepi
Põppinid pühastada.
Müü õvahi kumardama.
Et nad hõlget võetakse
Lõpetatakse lõpetada.
Vihavannat yabastada.
Kullid tõi lõpetada.

Kesrand selgi kaitsema.
Kiri-õ hõlde lõpetama.
Eetu hõ lõpet lõpetada.
Põhõne põlvapaine.
Võeti lõpetu väiksin.
Mied on kaitsema lõpet
Teopõte lõpetada.
Kõrgepõte lõpetada.
Võetada lõpetada.
Võetada lõpetada.
Kõrgepõte lõpetada.
Lapse lõpet, lapse lõpet.
Müü su lõpetada.
Kõrgepõte lõpetada.
Võetada lõpetada.

15. LINNA RAJAMINE

Näide uue „Kalevipoja“ trüki sisust ja illustatsioonidest

Pühajärve sõja sündmuste päeval. Vangistatakse ja otsustatakse mõisnikkude poolt, kes teda ära ei tunne, karistuseks läbi lipu ajada. Tsaari kuller näeb õudset talupoegade peksmist, kuidas nad veriste tagumikkude ja selgadega sammuvad läbi lipu. Enne kui järg jõuab tsaari kulleri kätte, läheb tal korda talutüdruku abil, kes olnud temal teejuhiks ja kes muretseb temale naisterahva riided, põgeneda ja sõidab Peterburi poole, et viia tsaarile teateid talurahva seisukorra kohta Lõuna-Eestis, aga enne kui ta kõiki takistusi ära võites talutüdruku teejuhtimisel jõuab Peterburi, saab ta teada, et keiser on mõisnikkude poolt palee ees pommidega õhku põmmutatud ja surnud. Siis otsustab tsaari kuller Eestimaale jääda ja abiellub talutüdrukuga, kes temal

teejuhiks olnud ja nende järeltulijad kihutavad vene enamlased ja Balti parunid Baltikumist välja.

Vaadake sellest filmist saaks meie talurahvas aru. See oleks talupoegade tsaari kuller vastukihvtiks mõisnikkude tsaari kullerile, mis jookseb praegu kinos! Kuna Saksa propagandaminister J. Goebbels ja ka Alfred Rosenberg näevad Saksa tulevikku tugevas ja jõukas Saksa talupojas, siis ei võiks nendel selle filmi lavastuse vastu midagi olla. See film ei õhutaks vihavaenu rahvaste vahel vaid oleks tõetruu pilt ühe talurahva visast **relvadeta** võitlusest oma õiguste ja maa eest.

Või kas meie propagandajuhid ei võtaks asja kaalumisele?

A.

Kino ja kultuur

Tänapäeval on vaevalt teisi lõbus- ja ajaviitekohata, kust läbi käiks nii palju inimesi kui kinost. Need unistuste majad on alati inimesi täis. Tartuski, kus üks teater end suure vaevaga üleväl peab, on ometi kuus kino edukalt käigus — see vahe räägib ainuüksi enda eest.

Aga ka siis, kui vaadata kinode hulka üle kogu maa, selgub hiigla vahe kinode ja teatrite arvus: eestis töötab käesoleval aastal kokku üldse 62 kino, kuna vaevalt iga suurema linna peale üks teater tuleb. 1934. a. oli meie kinode arv kõige suurem — 94; välismaadest on kinosid: venes 3000 (kokku kõiki väikekinosid olivat seal aga 29.000), Saksamaal 5200, Soomes 242, Lätis 86 ja Leedus 63.

Ei ole sellepärast üleliigne kõnelda kino osatähtsusest kultuuris, mida ta kahtlemata omab, eriti just laia massi mõjutamises. See mass, kes kinost läbi käib, elab harilikult seal pakutavale väga innukalt kaasa, on vastuvõtlik sealsetele mõjudele ja vaimule. Eriti just noored, kes sagedasti satuvad kino, nagu mingi hüpnootsi mõju alla.

See kino suur populaarsus ja külgetõmbejõud avaldus ka vastava

eriajakirjanduse tekkimises ja elamises, mis — nagu kõnelevad teadjad, end hästi tasub.

Kahtlemata omab kino hulk vourusi, mis temale annab sellise külgetõmbejõu. Ta on mugav nurgake, kuhu minna võib kõige lihtsam inimene. Seal viib teda linal liikuv elu kaugele igapäevastest muredest — hoopis uude ilma selleks väheseks ajaks. Siin ongi kino võlu peidetud. Tal on piiramata võimalused oma tegevuse viimiseks sinna, kuhu kunagi ei küüni vaataja tegelikus elu. Kauged võõrad maad, fantastiline sensatsioonifilm, südamliskoojad armastuse- ja kodufilmid — need on kinos pakutavad vaatamängud, mis sinna ikka ja alati inimesi kokku tõmbab.

Kino omab praegusel kiirel, rahutul ajal, kus aega lugeda ja süveneda ei ole, tihti suuremat mõju inimestesse kui raamat. Eriti just massidesse, kes palju lugeda ei viitsi, vaid vaba tunni ennem kinos istuvad. Greta Garbo on Rootsi välispropagandas võib-olla sama teenekas kui Paavo Nurmi Soome omas. Ja nende mõlemate teened sel alal on kahtlemata suured.

Sellepärast tuleb arvestada kino ja filmi kui ühte moodsa elu kultuuritegurit. Film Marest ja ta pojast omaks kahtlemata suurema mõju

(muidugi kui ta hästi filmitud) kui teatriendus.

Kino ülesanne peale ajaviite peaks olema ülesehitava kultuuri teenistuses seista, mis ei tarvitse sugugi tendentslikuks muutuda. Selles osas peaks meil veel piinlikumat kontrolli hoidama filmide sisseveol, kuna nüüd sageli nii juhtub, et otsides õhtul kino, kus leiduks vaatamiseks korralik film, näed kõigis linna kinode reklaamkastides aina „hurma embusi“, „pulma-õid“ ja „armuunelmaid“.

Erilist huvi ja sõnavõttu on viimasel ajal äratanud kodumaa filmikroonika. Selle nime all on näidatud mitmesuguseid välismaa sündmusi ja maastikke, millede juures tihti ütle-mata jäetud, kust need katked on võetud. Samuti väandatakse kinodes seda kroonikat tihti nii kiiresti, et jälgimine raske on. — Ilus mõte kodumaa filmikroonikast on seni tegelikult veel korralikult teostamata.

Vaevalt saab kino kunagi täies ulatuses ainult puhta kunsti teenistusse rakendada, — ta jääb suuremas osas ikkagi ajaviitekohaks. Hoolitsema peab selle eest, et see ajaviide oleks laitmatu oma taseme poolest. Osavasti läbiviidud kultuuri-propaganda annab aga kinos kindlasti häid tulemusi — eriti just kodumaa filmikroonika osas.

Stseen filmist »Naised, sõdurid ja timukad«

Eesti Õdede Ühingu Õdede Kool

Eesti Õdede Ühingu Õdede Kool pühitses hiljuti oma 10 a. juubelit. Eesti iseseisvuse ajal algas tervishoiu alal tõusuaeg. Nõuti tervishoiupersonaali kvalifikatsiooni tõstmist. Kutselistest õdedest tunti teravat puudust. Eesti Punane Rist korraldas kursusi sõjaaegsetele õdedele, kuid puudus eestis asutis, kus oleks pidevalt ette valmistatud kutse kõrgusel seisvaid õdesid.

1923 asutati eesti õdede kutseühing, sihiga igakülgset tõsta õdede kutset. Õdede Ühing algatas ja õhutas õdede kooli asutamise mõtet ja a. 1925. avati Tartu ülikooli juures õdede kool tervishoiupeavalitsuse ainisel ja kõlblisel toetusel; koolist oli huvitatud ka Eesti Naisliit.

Kool on Lääne-Euroopa õdede koolide tasemel ja vastab praeguse aja nõuetele. Õdesid valmistatakse ette teoreetiliselt ja praktiliselt. Loenguid peavad ülikooli õppejõud, praktilisteks töödeks on kasutada kõik ülikooli haiglad. Kursus on kolme-aastane. 2 aastat kestab kliiniline kursus raviõe kutse saamiseks. 6 kuud valmistatakse ette sotsiaal-tervishoiu-hoolekande kutsele, 6 kuud kestab ämmaemanda kursus ülikooli naishaiglas. Hoolekande õe igakülgset ettevalmistust tagab praktika Tartu linna asutistes, näit. emade nõuandepunktis, laste- ja vanadekodudes, tiisikuse nõuandepunktis jne. Kõik kolm haru on sunduslikud. Kooli juhatab praegu prof. A. Lüüs.

Õpilaste jaoks on avatud internaat, kus elamine sunduslik. Õpilased võtavad osa majapidamistööst. Algusest saadik on juhatajaks õde Erma, õdede ühingu esindaja õde Kurrik, linnaarst dr. Krooll ministeeriumi esindajana ja Kurs-Olesk Naisliidu esindaja.

Õdede kooli võetakse õpilasi keskkooli haridusega. Kool avati 11 õpilasega, kuid õpilaste arvu suurendati jär-
jest, praegu on õpilaste üldarv 50. Kooli on lõpetanud 64 õpilast, sel kevadel lõpetab IV lend. Tööpuudust õdedel karta ei ole. Kõik on kohtadel, peamiselt omavalitsuste teenistuses üle maa.

Arstiteadus teeb hiigla edusamme, sotsiaalne tervishoid ja hoolekanne laienevad, õekutse eeldab vastavalt suuri teadmisi ja oskusi. Võib rahuldustundega tagasi vaadata eesti õdede kooli tegevusele. Kool on rahvusvaheliselt tunnustatud. Kool on võimaldanud tõsta õekutset, andnud haritud tütarlastele kutselist ettevalmistust tööpõllul, mis naistele eriti lähedal — hoolitseda teiste eest, aidata kehaliselt ja hingeliselt.

M. Kurs-Olesk

M. Kurs-Olesk

Naiste parlament

Kodumajanduskoja valimiste puhul

Märtsi lõpul toimusid Tallinnas Kodumajanduskoja valimised. Valiti 50 liiget, 34 maalt ja 16 linnast. See koda erineb teistest seni valitud kodadest juba väliselt — ainult naised moodustavad tema liikmeskonna. Sisuliselt on kodumajanduskojal kõige rohkem sarnasust Põllumajanduskojaga — tema ülesanded on ulatuskult sama laiad ja mitmekesised.

Kodumajandus haarab rahva tarviduste korraldamist toidu, elamu, rõivastuse jne. suhtes ja puudutab ka lastehoiu, kodutervishoiu ja kodukultuuri alasid.

Kõiki neid ülesandeid peab koda lahendama, läh- tudes ühest peasihist — kindlustada soodsate tingimuste loomise kaudu elujõulise perekonna arengut.

Selle tõttu puhtkutseliste küsimuste arutamise kõrval, nagu on kodumajanduslik kutseharidus, kutse taseme tõstmine, kodumajanduslik nõuanne ja katsekodade korraldamine, pöörab koda tähelepanu ehitus- asjandusele, laste ja emade kaitsele, tarbeainete tootmise ja tarvitamise tasakaalustamisele, kaupade standardiseerimisele ja veel teistele küsimustele, mis puudutavad kodumajandust. Koda valib oma esimesel koosolekul, mis kutsutakse kokku selle kuu lõpul lisaks 50 liikmele veel 10 asjatundjat, kelle kaasabi tagab koja töö põhjalikkust ja praktilisust.

Valimised toimusid kahe suurema naiste kesk-organisaatsiooni, Eesti Naisliidu ja Maanaiste Keskeltsi kaudu. Nad on valinud oma liikmeskonna parematest parimad, eesotsas pr. Marie Reisikuga, pr. Johanna Pätsuga ja pr. Linda Eenpaluga. Nii võib loota, et koda täidab tema peale pandud lootusi ja kujuneb tarvilikuks organiks meie riigi ülesehitamise töös.

V. P.

G. E. Luiga †

Dr. chem. Karl-August Loskit †

Sündis Suur-Konguta v. Tartumaal, 20. I 1884 talupidaja pojana. Süg. 1901 astub ta H. Treffneri gümnaasiumi, lõpetab selle 1905. a. ja sügisel astub Tartu ülikooli keemiat õppima. Lõpetab füüs.-mat. teaduskonna grad. stud. chem. diplomiga, õpetab keskkoolides keemiat ja omandab 1914. a. keemias kandidaadi astme. 28. nov. 1926 promoveerib ta dr. chem. astmele Latvija ülikooli juures. 1. nov. 1920 kuni 20. detsembrini 1922 on ta õppejõuks Tallinna Tehnikumis ja 1. I 1923. a. Tartu ülikooli juures.

Oma kutsealal on K. Loskit kirjutanud Keemia sõnastiku, ühes A. Paris'ega Anorgaanilise kvantitatiivse analüüsi praktikumi õpperaamatu ja avaldanud artikleid Eesti Tehnika Seltsi ajakirjas, ka „Tänapäevas“. Oma kutsetöö kõrval on K. L. innukalt teotse nud H. Treffneri Gümnaasiumi Vilistlaskogus ja Eesti Kirjanduse Seltsis.

Surm niitis väsimatu töömehe keset parimat mehega 21. märtsil s. a.

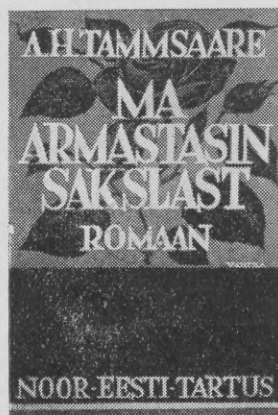
Kümblus seep

A. FREDERKING

A-s. ODOR'i TINT

Ei lähe pak-
suks
Ei riku sulge
Ei pleegi välja
Läheb ruttu
mustaks.
Ostke!
Veenduge!

MILLINE NEIST ON KAUNIM RAAMAT?

J. Vahtra kaas

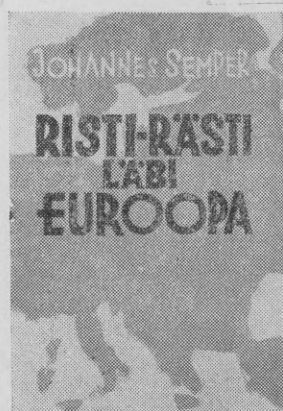
H. Mugasto kaas

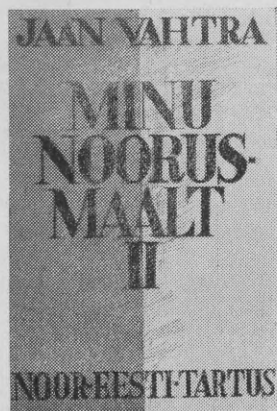
E. Kollomi kaas

E. Järve kaas

H. Mugasto kaas

J. Vahtra kaas

RAAMATUKAANTE HINDAMISE VÕISTLUS.

Auhinnaks 20.000 senti eest raamatuid.

Et saada teada laiemate hulcade arvamust praeguste raamatu kaante kohta, korraldab „Tänapäeva“ toimetus koos O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastusega“ suure raamatu kaante hindamise võistluse, millest osa võtta võivad kõik „Tänapäeva“ lugejad. Auhindamisele tuleb O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastuse“ Raamatu-aasta toodang. Võistlus algab „Tänapäeva“ käesoleva numbriga ja lõpeb number 5-ndas.

Nägusamate raamatute määramiseks valib iga lugeja välja käesolevas ja „Tänapäev“ nr. 5. toodud raamatu kaanepiltide hulgast kolm kõige paremat ja saadab „Tänapäeva“ toimetusele, Tartu pk. 76. Kõik vastused peavad olema ära saadetud hiljemalt 20. maiks s. a.

Hindamisel kõige enam hääli saanud raamat loetakse kaunimaks ja esikohale tulnud raamatuks. Kaks järgmist kõige enam hääli saanud raamatut arvatakse teisele ja kolmandale kohale tulnuiks.

AUHINNAD LUGEJAILE:

Raamatute auhindamise võistlusest osavõtjatele on pandud välja 20 eriauhinda, kogusummas 200 krooni matuid, 1 auhind ä 20 krooni eest raamatuid, 2 auhinda väärtuses. Auhiinad on: 1 auhind 30 krooni eest raamatuid, 3 auhinda ä 10 krooni eest raamatuid ja 5 auhinda ä 8 krooni eest raamatuid ja 8 auhinda ä 5 krooni eest raamatuid.

Auhindadeks jagatakse O. Lutsu, B. Alveri, J. Aho, A. Gailiti, K. Hamsuni, J. Jaigi, A. Kivika, J. Kärneri, J. Liiva, M. Metsanurga, A. Mälgu, R. Rohu, G. Suitsu, A. H. Tammsaare, Fr. Tuglase, K. A. Hindrey, V. Shakespear'i, H. Visnapuu, P. Vallaku, J. Linnankoski j. t. töid.

Auhiinad loositakse välja kõikide auhindamisvõistlusest osavõtjate vahel.

AUHINNAD KUNSTNIKELE:

Kolme nägusamaks tunnistatud raamatu kaane joonistajale antakse auhinnaks tema raamat iluköites ühes vastava pealkirjaga.

Auhindamisele tulevad raamatud pannakse välja ka O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastuse“ raamatukaupluse vaateaknale, Tartus, Rüütli tn. 11 ja Tallinna Eesti Kirjastuse Ühisuse raamatukaupluse vaateaknale, Tallinn, Jaani tn. 6.

E. Järve kaas

E. Järve kaas

Filosoofiline seeria

„Noor-Eesti Kirjastuse“ väljaanne. Üksik nr. kr. 1.25. Toimetus: prof. Ramul, prof. Tennmann, dots. Freymann, J. Ainelo.

Asjasthuvitatuile ammuoodatud särjana hakkas ilmuma see paljutöötav seeria. Meie seises raamatu-kultuuris oli seni peaaegu täielikult puudunud mõtte-teaduslike küsimuste vallast päritolevad raamatud. Oli küll ilmunud juhuslikke teoseid siin ja seal, nüüd on aga selle seeriaga asutud ainult filosoofiliste teoste avaldamisele.

Filosoofia mõju on kultuuride saatuses olnud sagedasti põhiline ja suunaandev. Iga rahva ellusuhtumise ja ilmavaate kujunemisel on otsustav mõju olnud filosoofial, mida kandsid selle rahva suured mõtlejad. Teisel pool on aga iga rahva hing ja elutunne määranud mõtte-teaduse. Loov isik ja ühiskond on alati seotud, isiku elu ja mõtlemine kajastab ühiskonda, kust ta pärit, kuid ta sammub selle ühiskonna ees, teednäitajana, suunaandjana ja avastajana. Iga praktilise teo ees peab käima idee ja läbiproovitud mõte.

Ühegi rahva kultuur ei ole tugevaks saanud ilma oma suurte mõtlejateta, kes avastaksid oma rahva hinge ja annaks sellele mõtte-teadusliku vormi. See ainult on alus, millele võib ehitada rahvuslikku kultuuri. Ning meil tuleb oodata niisuguseid mõtlejaid oma rahva seast.

Uusi raamatuid

Viimastel päevadel on O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastusel“ ilmunud terve rida väärtuslike uudisteoseid.

Nii tuli Fr. Tuglase 50. a. sünnipäevaks trükist novellikogu „Kuldne rõngas“. Teos sisaldab autori 16 parimat novelli. See on sisukamaid, vormilt viimistletumaid ja välimuselt kunstimaitselisemaid raamatuid eesti kirjanduses. Teose kunstiväärtust tõstab H. Muga 28 originaal puulõiget.

Vanema põlve kirjanikult Jakob Liivilt ilmus mälestekogu „Elu ja mälestusi“. See raamat on huvitav läbilõige meie rahvuslikust liikumisest möödunud sajandi teisel poolel ja käesoleva sajandi alul. „Päeva-leht“ selle teose ilmumise puhul sõna võttes nimetas J. Liivi „Elu ja mäletusi“ meie memuaari-kirjanduse paremiku hulka kuuluvaks.

J. Luiga „Poliitiliste päevamurede“ I ja II osa ilmumine on eesti kirjandust rikastanud väärtusliku materjaliga. Neid J. Luiga varem kirjutatud poliitilisi artikleid lugedes tunduvad nad praegu sama uutena ning värskeina kui aastaid tagasi. Pealegi on tänapäeval rahvaste julgeoleku küsimus jälle asetatud sõja ning rahu vaekausile. Neid küsimusi käsitledes lausub aga Luiga otse klassiliselt: „Mitte sõda ei otsusta rahvusvahelisi tüliküsimusi, vaid inimeste südametunnistus: on vaja kõige suurema, kõige verisema sõja vägivald ajal seda väidet mees pidada“.

Alles neil päevil tuli trükist R. Rohu uus romaan „Verioja mõis“. See toes oma ainestikult pakub mõndagi uut ja huvitavat. Kujutatakse siin mõisniku eemalejäämist rahvast, kahe klassi ja rassi vahel asuvat sügavat kuristikku, millele ei suuda mõisnikuseisus silda ehitada isegi oma parimates esindajateisikuis. See viib aga mõisa ning mõisniku hävinemisele, rahva aga võidule — oma maa õigeks ja õigustatud peremeheks.

Aants Orase tõlkes ilmus 18. sajandi vaimurikkama inglise poeedi Aleksander Pope'i vaimukaim poem „Lokirõõv“, mis naerab kõrkusi, mida tunneb iga ajastu.

Filosoofilise seeria avas prof. Ed. Tennmanni raamat „Hinge surematus“ — väga õnnelikult. Kes kuulnud on prof. Tennmanni tema loengusaalis, või jutlusi, see tunneb seda raamatut lugedes ta uuesti ära: vaimuka, sädeleva humoorika ja inglase shawliku. Lugedes kunagi ei ole seda tunnet, mis harilikult kipub eelarvamuseks olema, kui mõelda sakslaslikele kuivale, igavale ja raskele filosoofiale.

Kõigi nende omaduste kaasas on Tennmann aga ka teaduslikult põhjendatud ja läbikaalutud oma väidetes. Raamat on ühtlane ja terviklik ning kindla sihiga ja tema lugemine oleks kasulik mõnelegi materialistile, kes ainult seda „märkab, mille vastu pörkab“.

Teiseks ilmus nimetatud seerias dr. med. K. Lellepi „Individaualpsühholoogilise kasvatuse põhijooni“. See raamat ei oma neid voorusi, mis on „Hinge surematusel“ — siin puudub peatükkide läbimõeldud järjekord ja otsene side, materjalgi on kokku kogutud süsteemilt — nii tundub — ja teos ei ole autori enda teadusliku töö tulemus. Aga ometi on raamat huviga loetav, elavaks tehtud hulga näidetega hingeravist ja alateadvuse mõjust inimese hingeelusse.

Raamatu-aasta üheks tänuväärsemaks ettevõtteks tuleb „Filosoofilist seeriat“ pidada. Loodame, et järgnevadki teosed selles seerias vähemalt sama huvi pakuvad on — ka tõlked, mida sellel alal kindlasti teha tuleks ja et ta aitaks virgutada meie üsna söötis olevat filosoofilist mõtlemist.

E. R.

Ses poemis esinevad seltskonnadaamide veetlus ja edevus, suure maailma värvikus ja kerglus teravajoone-listes, kuid graatsilistes piltides seoses koomilise tegevusega. Teost kaunistavad kuulsa inglise kunstniku Aubrey Beardsly illustratsioonid, millised on omaette tippsaavutus.

Peet Vallakult ilmus trükist novellikogu „Epp Pillarparti Punjabapotitehase“ teine trükk, illustreeritud A. Luiga originaal puulõigetega. Selle raamatu vooruseks on olnud hea ja võltsimatu huumor ning groteskne ainevalik, mis taganud ka raamatu suure edu.

KUDUMISTÖÖSTUS

K. ŠULTS

TARTUS, LODJA 9.

Mitmekesiste kudumistööde vastuvõtmine omast kui ka toodud lõngast.

Tööstuse laos saadaval kõrge kvaliteediga suures valikus

igasuguseid valmistooteid.

"VABA MAA"

sammub kindlalt ja sirgjooneliselt oma rada. „VABA MAA“ seisab julgelt selle eest, mida nõuavad riigi ja rahva huvid. Väärtuslik sisu ja kindel siht on „VABA MAA“ püüe.

„VABA MAA“ on kõigest informeeritud. Meie pildimaterjal, tõhusad juhtkirjad, Gori karikatuurid, piibujutt, meeldiv romaan, täielik spordinurk ja korrapärane sisu jaotus on „VABA MAA“ tugevad küljed.

„VABA MAA“ on sisukas ajaleht.

Tellides maksab „VABA MAA“ kolme kuu peale 3 kr. 50 senti, üheks kuuks 1 kr. 30 s. Kolme kuu tellijad saavad „Perekonnalehe“ ja „RS-i“ 25 sendiga kuus.

„RAHVALEHT“

näeb elust seda, mis teistel silmapaari vahele jääb. Kolm korda nädalas hommikuti ilmuv huvitav ja pildirikas ajaleht. Tellimishind kolmeks kuuks 2 krooni.

„PEREKONNALEHT“

peletab igavuse oma hästivalitud lühijuttudega, paeluvate romaanidega ja värvitrukis piltidega. Ilmub kord nädalas. Postiga kolmeks kuuks 1 kr. 30 s.

„RS“

teeb radiokuulamise mõnusa-maks kellaegade järele äratoodud saatekavadega. Peale selle tehniline osaja huvitavat teatri-elust ning filmi alt. Ilmub reedeti. Postiga 3 kuuks 1 kr. 30 s.

O.-Ü. „VABA MAA“ Tallinn, Pikk 54-58.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Eesti Hüpotekigipank

AKTIVA.

Ariseis 1. jaanuaril 1936. a.

PASSIVA.

	Kr.
1. Kassa	2.929.93
2. Pangad	248.046.27
3. Väärtpaberid	60.271.92
4. Pantlehe-laenud	9.509.547.50
5. Tähtajalised maksud	167.960.46
6. Saada olevad lisavalitsemise tulud	20.546.67
7. Laenajad	2.916.95
8. Isikud	31.488.11
9. Tagasimaksetavad kulud	8.831.29
10. Kupongimaks	1.116.94
11. Vallasvara	8.869.79
12. Kinnisvara	202.600.82
13. Üleminevad summad	16.904.81

Kokku Kr. 10.282.031.46

	Kr.
1. Tagavarakapital	235.022.51
2. Ametnikkude kindlustuskapital	23.196.51
3. Amortisatsioonikapital	16.387.46
4. Kustutuskapital	557.530.75
5. Pantlehed	9.031.502.50
6. Loositud pantlehed	26.105.75
7. Kupongid	22.339.00
8. Tulevad kupongid	271.254.56
9. Laenajad	45.993.57
10. Isikud	15.118.86
11. Üleminevad summad	25.471.85
12. Puhaskasu	12.108.05

Kokku Kr. 10.282.031.46

KULUD.

Kulude ja tulude aruanne 1935. a. kohta.

TULUD.

	Kr.
Valitsemise ja ärikulud	72.325.27
Makstud protsendid	565.327.97
Kinnisvarade kasutamise kulud	10.476.33
Mitmesugused kulud	9.568.68
Puhaskasu	12.108.05

Kokku Kr. 669.806.30

	Kr.
Panga tulud	77.716.09
Saadud protsendid	576.538.89
Tulud kinnisvarade kasutamisest	12.778.59
Mitmesugused tulud	2.772.73

Kokku Kr. 669.806.30

„EKS-MAJA“

SUURIM EESTI ÜHISTEGELINE
KINDLUSTUSETTEVÕTE

Toimetab: tule-, noorte-, elu-, murdvarguse-, klaasi- ja kodulooma-

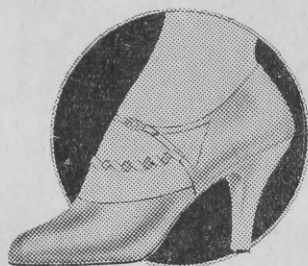
KINDLUSTUSI

Soodsad tingimused ○ Kindel vastutus ○ Õiglane kahjude likvideerimine

JUHATUS JA PEAKONTOR: TALLINN, LAI 1, OMAS MAJAS

KONTOR: TALLINN, HARJU 29, MAJAOMANIKKUDE PANGAS

OSAKONNAD: TARTUS, VALGAS, RAKVERES JA PETSERIS

Daamide ja härrade

elegantseid kingi

maitsekas ja rikkalik valikus
leiate alati

jalanõudeärist

Karl Konsen

Tartus, Riia t. 18, tel. 12-85

Laos rikkalik valik kalosse ja botikuid
parimatelt ning tuntumatelt vabrikutelt.

„TÄNAPÄEVA“

1935. a.-käike on saada talitusest, hinnaga **à kr. 3.-**

2 tähtsat iluravi vahendit

Delila kreem

eemaldab ja hoiab ära kortsude tekimise näonahal

Takema Kurgimahl

näonaha puhastusvahend, teeb naha siidpehmeks, eemaldab naha kesten-
damise ja kõõmendamise

Keemialaborat. „Takema“,

Tartus

MEIE VALMISTAME:

kalosse ja botikuid, suve- ja rannakinge, võimlemis- kingi, supelkingi ja spor- disaapaid, kummitaldu, kotsakaitseid ja mängu- palle, jalgrattakumme, vee-, auru-, kõrgesurve-, gaasi- ja õllevoolikuid ning spi- raalvoolikuid kõiksuguseks otstarbeks kummilahu,

kumminööre, ja tihendus- rõngaid, pudeliseibe, va- deerkumme, kummikorke, pumbaklappe, puhvleid, transportrihmu, katterehve, kummivalitse, tihendus- kummi jne. ning kõik- suguseid tehnilisi kummi- tarbeasju tellimiste peale.

Kvaliteetšokolaadid R. Glassmann

Šokolaadivabrik Tartus
Vabrikukauplus
Suurturg 1

TOIMETUSELE TULNUD KIRJANDUS.

Maret nr. 3, 1936.
Üliõpilasleht nr. 3, 1936.
Loodusvaatleja nr. 2, 1936.
Kevadik nr. 2, 1936.
Välis-Eesti nr. 3, 1936.
Teater nr. 3, 1936.
Kasvatus nr. 2, 1936.
Eesti Naine nr. 4, 1936.
Eesti Kirjandus nr. 3, 1936.
Uus Eesti, Anton Armas'e luulekogu.
Realist nr. 2, 1936.
Taluperenaine nr. 4, 1936.
Tuleviku Rajad nr. 8, 1936.

A/S.

„D. Mirvitz & Pojad“

Tartus, Raekoja 6.

Soodsam ostukoht

majatarvetes

Areng nr. 3, 1936.
Looming nr. 3, 1936.
Teater Vanemuine nr. 5, 1936.

„Tänapäev“ ilmub üks kord kuus. Tellimishind aastas (12 nr.) kr. 3.60, poolaastas kr. 1.80, veerandaastas kr. —.90. Üksiknumber 35 s. Vastutav toimetaja E. ROONE (ROTMAN). Väljaandja O.Ü. „NOOR-EESTI KIRJASTUS“, Gustav-Adolfi 8, Tartu, tel. 2-66. Toimetuse ja kirjade aadress: „Tänapäev“, Tartu, Gustav-Adolfi 11, Postk. 76. Ilmus 4. aprillil 1936.

Toimetuse ja talituse kõnetunnid kl. 11—12 ja 3—4, tel. 14-29.

Tarvitamata jäänud käsikirju alal ei hoita. Käsikiri saadetakse tagasi siis, kui selleks on lisatud mark. Ilmub iga kuu esimestel päevadel.

„Noor-Eesti Kirjastuse“ trükk Tartus 1936. a.

Klišeed A. Raba tsinkograafiast.

„PÄEVALEHT“

**mineviku, oleviku,
tuleviku ...**

„Päevaleht“ oli see ajaleht, kes 1905. aastal Eesti rahva rasketel kannatusaegadel julgustas Eesti rahva eneseteadvust ja virgutas eestlasi võitlusele parema tuleviku eest. See üle 10 aasta kestnud võitlus krooniti Eesti riikliku iseseisvusega.

„Päevaleht“ on Praegu Eesti suurim ja mõjuvõimsam ajaleht, kelle taga seisavad erksamad inimesed kõigist ringkondadest. „Päevalehe“ suur objektiivsus, suurte elutõdede õieti mõistmine ja eestluse ideaalidest kinnipidamine teevad ta kõigi poolt kõrgesti hinnatavaks.

„Päevaleht“ jääb ka tulevikus Eesti rahvale õiget suunda näitavaks tuletorniks. Tema minevik, olevik ja ülesseatud ideaalid kindlustavad seda.

**Lugege kõik „Päevalehte“!
Tellige kõik „Päevalehte“!**

Perekonna rõõmiks

ETK kohv, kakao, maitseained,
vein, kölnivesi ja hambapulber
on võitnud ostjaskonna usalduse ees-
kujuliku headusega.

ETA

Tutvuge meie kevadmude-
litega, missugused on juba
müügile jõudnud

UNION

Hind 35 senti